PROSVETNI DELAVEC

LIST DELAVCEV V VZGOJNOIZOBRAŽEVALNIH ZAVODIH

LJUBLJANA, 9. FEBRUARJA 1966

LETO XVII

ŠT. 3

Vzgajanje delovnih navad — osnovni vzgojni smoter

Običajno je, da se redno po dobljenem — najde razrednik z razredom kot enoto dijaške samouprave in poskuša analizirati delovne rezultate razreda kot celote in vsakega posameznika posebej. Samo po sebi je razumljivo, da je takšna analiza, predvsem pa ugotovljeni vzroki uspeha ali neuspeha, posebne važnosti, ker le ob podrobnem poznavanju posameznih pojavov lahko pozitivno ukrepamo povsod tam, kjer je to potrebno.

Najčešče se pojavi ob takšni analizi vprašanje, čemu nezadovoljiv uspeh. Različni vzroki so sicer, običajno pa se vedno pojavijo dva ali trije bistveni: nedelavnost, nesposobnost in morda še nekateri manj pomembni. Ne bi želel razpravljati oziroma izražati svojega mnenja o vseh teh vzrokih, rad pa bi se ustavil ob pojavu nedelavnosti učenca, ali kot često pravimo, da je len, da nima pravega odnosa do učenja, da je brezbrižen itd.

Ni potrebno posebej poudarjati, da je največji odstotek učenčevega uspeha v šoli rezultat njegovega prizadevanja, delovne pripravljenosti, bolj kot pa prirojenega talenta. Često poudarjena pripomba, češ zato je dober, ker se lahko uči, ima samo del resnice; veliko več resnice je v dejstvu, da je učenec bolj prizadeven, vztrajen, da presedi daljši čas pri knjigi itd.

Gotovo bi bilo napak, če bi učenca a priori obsojali, da je len, in bi bila s tem zadeva odpravljena, ker je vzrok pač »ugotovljen«. Vedno bolj utemeljeno postaja dejstvo, da je takšna ugotovitev samo pavšalna sodba, da pa je v resnici učenčeva nedelavnost rezultat celega kompleksa vprašanj, ki so često posledica pojavov izven učenčeve individualnosti.

Vedno bolj pogosto ugotavljamo, da učenci nimajo delovnih navad, da ne znajo ostati pri določenem delu ter da nimajo niti volje niti pripravljenosti, da bi nekaj začetega tudi dokončali. To ni ugotovitev samo pedagogov, temveč tudi staršev in starejših učencev, ki že znajo na svoje delo gledati z določeno mero kritičnosti. Zelo pogost je izgovor samih prizadetih učencev, da so pač premalo delali, da pa bodo vse popravili. Nek učenec mi je osebno izjavil, da mu je žal, ker ni prej delal, ker mora sedaj toliko nadoknaditi (bilo je prav po ocenjevalni konferenci).

Delovna morala je pri določenem delu otrok skrajno nizka in ta morala, potreba po delu, je v vsakem primeru prvi pogoj za določen uspeh. Privzgajanje delovne morale mora biti eno od osnovnih vzgojnih načel od rane otrokove mladosti do tedaj, ko prične človek zavestno čutiti polno odgovornost za svoj delež v določenem delovnem procesu. Morda je tudi to obdobje še preveč omejeno in bi morda bolje zaključili, če bi ugotovili, da mora biti oblikovanje delovne morale kontinuiran proces v vsem človekovem življenju.

Široka razprava okrog problema delovne vzgoje, prisvajanje delovnih navad bi morala postati ena od osnovnih tem v poglavjih o pouku osnovnih načel socialistične morale. Menim pa, da je vse to, kar lahko razrednik, psiholog ali socialni delavec napravi pri uri pouka družbene moralne vzgoje, največkrat že samo lovljenje tistega, kar je morda nekdo na tem vzgojnem področju napak napravil. S tem mislim v prvi vrsti, da se prisvajanje delovnih navad ne sme pričeti šele v šolski dobi, temveč mora biti pričetek že v tisti dobi otrokove mladosti, ko se prične zavedati svojih dejanj, ko lahko na njegovo delo zavestno vplivamo. To pa pri mladem človeku kaj lahko dosežemo, zakaj že pričenja razumeti, kaj napravi pravilno in kaj ne. Naslednja utemeljitev, ki prepričljivo govori, da je treba razvijati delovne navade že v zgodnji dobi, pa je, da v tej dobi šele privzgajamo, ne pa prevzgajamo, kar je v vsakem primeru veliko teže.

V tem smislu vzgojnega procesa pripada verjetno najodgovornejše delo prav staršem, ki so z otrokom najbolj v neposrednem kontaktu. Vendar pa v tem primeru iz prevelike navezanosti ter ljubezni do otroka ter v želji, da bi dali otroku tisto, za kar so bili sami v svoji mladosti morda prikrajšani, pozabljamo, da opravljajo vlogo prvega in verjetno tudi najvažnejšega vzgojitelja. Često slišimo starše, ki pridejo na govorilno uro ali pa na roditeljski sestanek, in razpravljajo o delu posameznega učenca, da ima vse, da ga z nobeno stvarjo ne zaposlujejo itd. Vendar otrok ne uspeva! Res je pri tem, da so mu omogočili dokaj dobro počutje, dali so mu vse mogoče materialne pogoje, niso mu pa dali delovnih navad, privzgojili volje do dela, razvili občutka odgovornosti, da mora za vsako stvar tudi sam nekaj prispevati. Če se bo otrok učil samo zato, da bo prejel na koncu uspešno končanega šolskega leta kolo, pozimi smuči (ali morda zato, da bo za maturo prejel avto — tudi to je res!), potem njegovo delo ne bo temeljilo na pravem delovnem prizadevanju.

Velika je v tem primeru vzgojna vloga staršev; danes, ko imamo tako šibko razvito predšolsko in morda še šibkejše šolsko otroško varstvo, je ta vloga tudi primarna. Kolikor bi zmogla naša družba, da bi v znatno večji meri razvila predšolsko in šolsko varstvo otrok, bi precejšen del te skrbi lahko prenesli na poklicno vzgojo. Dokler pa bo otroško varstvo zajemalo le nizek odstotek otrok, bo poklicno privzgojevanje delovnih navad pri otroku ostalo samo v šolah in redkih predšolskih ustanovah, ki tako dobijo še toliko večji pomen. V tem primeru se najbolj jasno vidi, kako upravičena je zahteva po razvitem šolskem varstvu otrok, po celodnevni šolski oskrbi. Velik odstotek tistih otrok, ki v šoli ne uspevajo, nima delovnih navad, to pa zato, ker so starši večinoma zdoma.

V procesu oblikovanja delovnih navad pri otroku moramo uram družbeno moralne vzgoje v šoli dati še toliko večji pomen, ker morajo (ali vsaj morali bi) pri njih dobiti otroci tisto, česar niso mogli dobiti drugje. Tematiko takšnih ur bo vsekakor treba prilagoditi razvojni dobi otroka, razvijati pa jo je potrebno od najniže organizirane šolske ustanove navzgor. Verjetno ne velja potreba po privzgajanju delovnih navad za vse učence, za nekatere pa prav gotovo, posebno še za tiste, ki doma tega niso bili deležni, pa naj bo vzrok že ta ali drugi.

V. P.

NEKATERI ANDRAGOŠKI VIDIKI ŠOLANJA OB DELU

Od 14. do 19. t. m. bo v Ljubljani seminar iz andragogike

Pri urejanju najbolj perečih vprašanj glede šolanja odraslih je prav, da jih osvetlimo tudi iz nekaterih pedagoških in andragoških vidikov. Dosedanji razvoj, sedanje stanje in bodoče družbene potrebe namreč zahtevajo čimbolj kompleksno ovrednotenje tega izobraževanja, pa tudi določeno prevrednotenje stališč in pogledov, ki jih danes še pogosto srečujemo.

Potrebo po šolanju ob delu kot sočasni, vzporedni poti ob rednem šolanju mladine utemeljujejo zlasti naslednja dejstva:

— Nezadovoljiva izobrazbena struktura zaposlenih kot družbeno-politični in ekonomski problem: brez temeljite splošne izobrazbe in trdnih osnov za nadaljnje družbeno, strokovno in splošno izobraževanje, ni zadostne usposobljenosti za ustrezno družbeno aktivnost in poklicno dejavnost.

— Stalen dotok med proizvodno populacijo mladine, ki nima dokončane osnovne šole — kot kompleksen in ne samo trenuten pojav. Ob tem, ko v nekaterih zahodnih in vzhodnih deželah računajo, da bo v bližnji bodočnosti vsaj dve tretjini mladine doseglo srednjo izobrazbo, se mi ne moremo sprijazniti z mnenjem nekaterih, da je 30 do 40 % naše mladine umsko in karakterno tako inferiorno, da ne zmore dokončati niti osnovne šole in da je zato šolanje ob delu »šolanje lenuhov in nesposobnežev«.

— Zaradi sedanjih razmer v našem šolstvu (odstotek učencev, ki uspešno ne konča osnovnega šolanja, nižeorganizirane šole, nezadostno razvita mreža in zmogljivost šol II. stopnje) ter zaradi socialnih in ekonomskih pogojev mnogih delavskih in kmečkih družin daje šele šolanje ob delu mnogim mladim realno možnost, da uresničujejo svojo državljansko pravico do nadaljnjega šolanja v skladu z lastnimi sposobnostmi.

V luči teh argumentov moramo torej presojati šolanje ob delu kot trajnejšo izobraževalno dejavnost, ki je integralni del celotnega našega vzgojno-izobraževalnega sistema. Če sprejmemo to predpostavko, pa moramo tudi jasneje opredeliti in reševati nekatere bistvene pedagoške in andragoške probleme šolanja ob delu:

1. Šolanje ob delu mora biti enakovredno rednemu šolanju, zato mora zagotoviti enak nivo izobrazbe kot redno šolanje. Glavni cilj nam je znanje, izobrazba, usposobljenost. Zato bomo morali uskladiti s temi kriteriji sedanjo prakso, ki se zlasti v nekaterih oddelkih v osnovnih šolah za odrasle marsikje še odločno odmika od te zahtevnosti. Mislim, da je prav v tem odmiku eden izmed vzrokov, da so nekateri prosvetni delavci zavzeli negativen odnos do šolanja odraslih, češ da je to »potuha za špekulante«. Naj pri tem omenim, da je npr. novo okvirno število učnih ur za osnovno šolanje odraslih pri nas in v drugih republikah vsaj dvakrat višje, kot je bilo določeno v navodilih, ki so bila izdana pred petimi ali sedmimi leti.

2. Šole za odrasle imajo nujno tudi svojstveno notranjo fiziognomijo, svoje organizacijske, metodične in programske posebnosti, ker so namenjene odraslim, ki se po psihofizični razvitosti, po družbenem položaju in izkušnjah v mnogočem bistveno razlikujejo od šolarjev in dijakov. Mnogo doslej zbranih izkušenj glede organizacije in metodike izobraževanja odraslih, ki jih nismo doslej še dovolj proučili z občih pedagoških in posebnih andragoških vidikov. Zelo malo je bilo doslej tudi organiziranega prenosa pozitivnih izkušenj na predavatelje, ki poučujejo v oddelkih za odrasle, včasih brez vsake pedagoške izobrazbe, včasih pa dosledno po osnovnošolski metodiki.

Tudi programi za odrasle imajo nujno svoje posebnosti, ki bogatijo vsebino šole, nikakor pa ne znižujejo njene izobrazbene ravni. Glede programov smo v zaostanku za nekaterimi drugimi republikami, saj sta npr. Hrvatska in Srbija pred kratkim že izdali dokaj skrbno pripravljene učne načrte za osnovno šolo za odrasle, ki se v marsičem utemeljeno odmikajo od rednih učnih načrtov. Zaradi širših izkušenj in potreb odraslih je mogoča mnogo bolj tesna povezava vsebine posameznih učnih predmetov z življenjem, utemeljen je večji poudarek na uporabnosti znanja, pri prirodoslovnih vedah je ob celoviti obravnavi programa možno posebno približevanje panogi in stroki udeležencev, pri družbenih vedah, zlasti pri obravnavi političnega in ekonomskega sistema pa moramo izhajati iz dejstva, da imamo pred seboj proizvajalce, ki so aktivno vključeni v upravljanje in v razreševanje družbenih in ekonomskih problemov sedanjosti. Posluh za te svojstvene potrebe omogoča čim večjo življenjskost šol za odrasle, kar lahko pozitivno učinkuje tudi na stalno vsebinsko evolucijo programov rednih šol.

3. Uresničevanje takega šolanja odraslih pa zahteva več organizirane skrbi in dela kot doslej. Marsikje so bili oddelki za odrasle nekaj povsem obrobnega in skorajda zasebnega, nikakor pa ne integralni del šole in šolske dejavnosti. O tem pričajo med drugim tudi protislovna izhodišča pri kritikih šolanja ob delu: največ kritike glede kvalitete in uspešnosti dela ter kriterijev zahtevnosti v oddelkih za odrasle je bilo izrečene med šolniki, medtem ko so bile istočasno samo redne šole verificirane za pedagoško vodstvo te izobraževalne dejavnosti in za izdajanje spričeval absolventom.

Mnoge osnovne šole in šole II. stopnje so samostojno ali v sodelovanju z delavskimi univerzami zadnja leta dosegle pri šolanju odraslih lepe uspehe in ustrezen nivo. Če hočemo to stanje doseči povsod in ga še izpopolniti, bo potrebna večja zavzetost šolskih kolektivov in šolskih vodstev, prosvetna pedagoška služba pa bo morala poseči v to področje zelo intenzivno. Več je argumentov za to, da bi v nekaterih večjih središčih, zlasti za osnovne šole za odrasle, oblikovali tudi posebne samostojne šole za odrasle. Te bi služile hkrati kot eksperimentalna središča za spremljanje in proučevanje programov in metod dela, s tem pa tudi za nadaljnjo graditev andragogike kot mlade pedagoške discipline.

Ker nosijo učiteljski kadri, ki poučujejo v oddelkih za odrasle, glavno breme in so najbolj odločilen činitelj delovne uspešnosti ali neuspešnosti, naj opozorim še na nujno potrebo po sistematičnem dopolnjevanju njihove pedagoške izobrazbe z izsledki andragogike. Začetek sistematičnega dela na tem področju bo pomenil enotedenski seminar iz andragogike, ki bo v Ljubljani od 14. do 19. februarja tega leta. Organizatorja tega seminarja — Zavod za napredek šolstva SRS in Zveza delavskih univerz Slovenije — sta ga namenila predvsem kadrom iz zavodov za prosvetno-pedagoško službo, iz osnovnih šol in šol II. stopnje, ki imajo veliko oddelkov za odrasle, ter strokovnim delavcem na delavskih univerzah. Na seminar so vabljeni tudi študentje II. stopnje pedagoškega oddelka filozofske fakultete ter drugi pedagoški delavci, ki se živo zanimajo za delo z odraslimi.

Izobraževanje odraslih danes ni več tisto »ljudsko prosvetljevanje«, kot ga obravnavajo še nekateri učbeniki pedagogike, pač pa sistematična in kompleksna dejavnost, ki potrebuje tudi ustrezno usposobljene kadre.

Jože Valentinčič

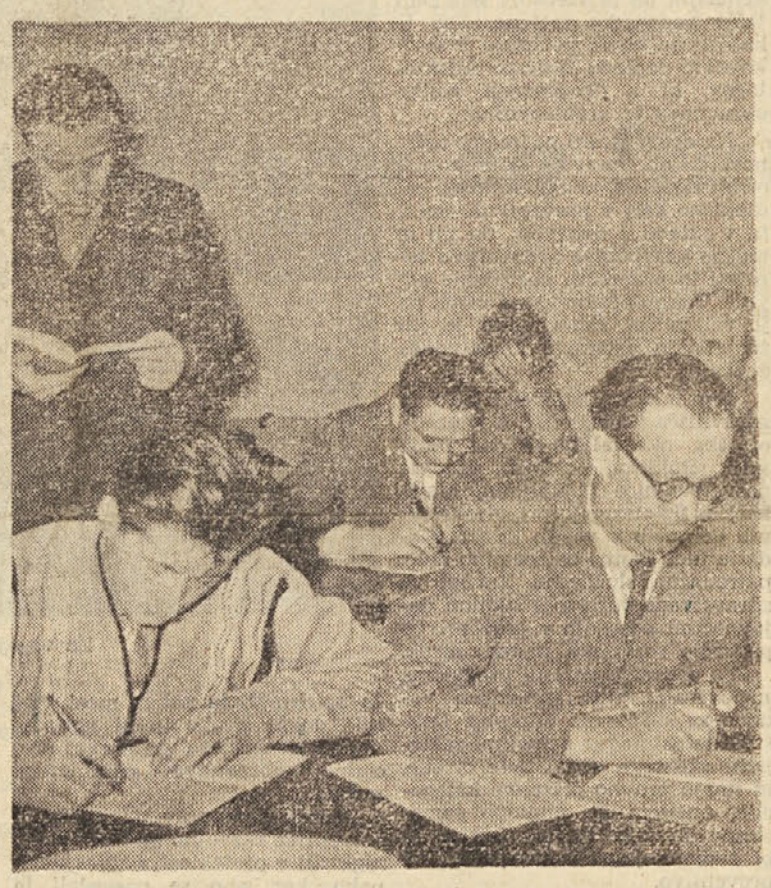

Šele šolanje ob delu daje mnogim ljudem realno možnost, da uresničujejo svojo državljansko pravico do nadaljnjega šolanja v skladu z lastnimi sposobnostmi

S SEJE PEDAGOŠKEGA SVETA SRS

V novem šolskem letu — revidiran učni načrt za osnovne šole

Ne moremo mimo ugotovitve, da je bilo v zadnjih letih izrečenih precej kritičnih pripomb glede kvalitete znanja, s katerim prihajajo absolventi osnovnih šol v srednje. Prav tako smo tudi ugotavljali vzroke za neuspehe, in sicer po naslednjem vrstnem redu: neustrezni materialni položaj, kadrovska zasedba, učbeniki in preobsežni učni načrti.

O revidiranem učnem načrtu za osnovne šole — zanj je med prosvetnimi delavci precej zanimanja in obetajočih pričakovanj — je razpravljal na več sejah strokovni organ skupščine SRS pedagoški svet pod predsedstvom Ludvika Gabrovška. Predlog tega načrta je pripravil že lani republiški zavod za napredek šolstva, zaključna seja pedagoškega sveta o tem pa je bila letošnjega 31. januarja v Ljubljani.

Že med sklepi ene od prejšnjih sej pedagoškega sveta je tudi ta, da »revidiran učni načrt za osnovno šolo na predstavlja radikalne spremembe učnega načrta, temveč le izpopolnitev, ki temelji na večletnih izkušnjah učiteljev, na rezultatih prosvetno pedagoške službe pri spremljanju pouka in na rezultatih preizkusa učnih načrtov v eksperimentalnih oddelkih«. Torej, če bi želeli učne načrte spremeniti temeljiteje in »radikalneje«, bi bilo za to potrebno še precej let in številnih raziskav v znanstvenih institucijah.

Pedagoški svet je v razpravi na sejah sprejel vrsto sprememb, ki jih je upošteval zavod za šolstvo SRS v prenovljeni redakciji učnih načrtov. In katere bodo bistvene spremembe revidiranega učnega načrta?

V ponovno redigiranem učnem načrtu za **kemijo** so dobile večje poudarek teme iz anorganske kemije. Nekoliko spremenjene so tudi formulacije učnih tem za **zgodovino.** Manjše spremembe formulacij bodo v učnem načrtu za **tuje jezike,** pri čemer so poudarili, da mora biti obdobje obveznega dela brez učbenika najmanj osem tednov.

Po predlogu pedagoškega sveta se je zavod odločil, da opusti učni načrt **za prometno vzgojo** kot poseben dodatek k drugim učnim načrtom. Teme prometne vzgoje je uvrstil v spoznavanje narave in družbe, spoznavanje družbe in tehnični pouk. Glede na to so dodali **tehničnemu pouku** v 6., 7. in 8. razredu po 10 učnih ur na leto.

Pedagoški svet je podrobneje razpravljal o predlogu revidiranega učnega načrta za **temelje socialistične morale.** Opozorili so, da struktura učnega načrta sicer ustreza, treba pa je učne teme konkretizirati tako, da bo ves pouk izhajal iz konkretnih situacij in odnosov, v katerih žive šolski otroci. Pri tem ne gre le za novo redakcijo sedaj veljavnega učnega načrta, temveč za bistveno novo formulacijo enot in tem, ki naj bi jasneje določale vsebino tega učnega predmeta. Novi učni načrt za ta predmet je pripravil republiški zavod za šolstvo s sodelovanjem strokovnjakov, opozorili pa so, da formulacija učnih tem za osmi razred še ni dokončna, saj zahteva daljše proučevalno delo.

Ko so govorili o predlogu revidiranega učnega načrta za **likovni pouk,** so poudarili, da je leta preobsežen. Sklenili so, da je treba učne enote in teme formulirati tako, da bo učitelj lahko izbral toliko teorije in toliko tehnik, kolikor jih je mogoče obravnavati. Gre torej za skrčenje učnega načrta v tem smislu, da ni obvezna predelava vseh tehnik, ki jih učni načrt v posameznih enotah navaja. Tudi to zamisel je upošteval zavod za šolstvo v novi redakciji.

Na predlog pedagoškega sveta je zavod nekoliko spremenil tudi predlog učnega načrta za **telesno vzgojo.** Le-tega je bilo treba konkretizirati in ustrezno skrčiti, pri čemer so konkretneje določili vsebino športnih dni in dopolnili navodila.

Poleg navedenih sprememb so na predlog pedagoškega sveta v

(Nadaljevanje na 2. strani)

IZ NAŠEGA SINDIKALNEGA ŽIVLJENJA

Občni zbor občinskega odbora sindikata delavcev družbenih dejavnosti v Celju

Poglavitne ugotovitve z občnega zbora občinskega odbora sindikata delavcev družbenih dejavnosti v Celju (dne 26. januarja t. l.), podane v poročilu predsednika odbora Igorja Ponikvarja, kakor tudi v razpravi, bi lahko strnili v naslednje misli:

Sindikalne organizacije na območju celjske občine so v preteklem dveletnem obdobju dosegle zadovoljive uspehe predvsem »v uveljavljanju enakopravnega statusa delovnih organizacij in delavcev v družbenih službah z organizacijami in delavci v materialno-proizvodni sferi«, enako pa tudi glede uveljavljanja novih načel glede delitve dohodka med družbo in delovnimi organizacijami družbenih dejavnosti. Ugotovitev, da so pri praktični aplikaciji teh načel sredi razvojnega procesa, ni specifična za celjsko območje. Kljub temu pa je bilo tudi mnenje predsednika republiškega odbora sindikata delavcev družbenih dejavnosti Marijana Jenka, ki je kot gost prisostvoval občnemu zboru in v razpravi razvil nekaj načelnih misli, da je celjski občinski odbor »s svojim delom v celoti opravičil svoje mesto in se afirmiral; aktivnost celjskega odbora je bila uspešna predvsem v tem, da je reševal nekatera pereča vprašanja s svojega področja (kot je na priliko nagrajevanje prosvetnih delavcev, ki je zdaj zadovoljivo urejeno) in pa da je odpiral nove probleme ter bil tako v izdatno pomoč republiškemu odboru«. V celjskem sindikalnem življenju je vidna pozitivna težnja, da se k reševanju problemov v delovnih organizacijah pritegne čimveč strokovnjakov za posamezna področja.

Naloga sindikalnih podružnic je zdaj — po besedah tov. Jenka — v tem, da se še bolj usmerijo navznoter, da se vključijo v reševanje notranjih problemov v družbenih službah za čimhitrejše uresničevanje sprejetih načel v praksi — za nadaljnji razvoj sistema samoupravljanja; le-ta se namreč v družbenih službah vse prepočasi uveljavlja, to pa vpliva na počasen dvig kvalitete njihovih dejavnosti. Posebno skrb bo treba tudi v bodoče še posvečati pretirani vlogi posameznika, kar je kljub sprejetim načelom naše samouprave še vedno pogost pojav v praksi. Posledice tega so zapostavljenost sindikata in delovnega kolektiva, ki se na ta način pasivizirata.

Za večino delovnih organizacij s področja družbenih dejavnosti je treba ugotoviti, da še vedno nimajo vsebinsko dobrih programov, da nimajo meril zanje niti pravega, ustreznega finančnega ovrednotenja.

Glede šolstva na območju celjske občine je na mestu ugotovitev, da so sredstva zanj v preteklih letih sicer dokaj naglo naraščala, da pa jih bo potrebno v bodoče še povečati. Za primer navajamo razpravo prof. B. Ferlinca, ki je na občnem zboru govoril o tem, kako je rapidno začel padati odstotek uspešnih srednješolcev z letom, ko je bila uzakonjena šolska reforma in z njo povečane zahteve — ustrezno temu pa se niso spremenili pogoji študija: veliko pomanjkanje učilnic in drugih potrebnih prostorov v šolah; večkratne izmene; urejena ni prehrana vozačev; dijaki so obremenjeni tudi do 45 ur tedensko (na učiteljišču!)... Vse to so objektivni razlogi, da znaša odstotek celjskih srednješolcev, ki ne končajo šolanja uspešno, tudi 45 in več! Pri vsem tem pa je razmerje med materialnimi in osebnimi izdatki na celjskem učiteljišču že doseglo 94:6!

V zaključkih občnega zbora beremo med drugim tudi opozorilo o resnosti stanja v pogledu otroškega varstva predšolske in šolske mladine, o nestabilnosti virov za financiranje te dejavnosti in pa o preslabo razviti mreži varstvenih ustanov. V tem pogledu nedvomno zaostajamo (ne le v celjski občini!) za splošnim družbenim razvojem in potrebami.

Za konec naj navedemo še ugotovitev iz gradiva za občni zbor: da se sindikalne organizacija vse premalo poslužujejo raznih analiz in izsledkov, ki jih strokovne službe v svojem delokrogu obravnavajo.

Defektologija in preventiva

Vrsta ustanov posebnega šolstva izobražuje in vzgaja otroke motene v telesnem in duševnem razvoju. To so ustanove internega in eksternega značaja, ki obravnavajo otroke daljše obdobje in nepretrgoma tudi do 10 let in več, skratka toliko časa, kolikor je potrebno, da se usposobijo za samostojno življenje in delo. Običajno pojmujemo te oblike dela s prizadeto mladino kot kurativno delo, ker so motnje konstantne, trajne in težje. Sem spadajo slepi, gluhi, telesno invalidni, duševno ratardirani, logopati in kombinirano razvojno moteni. Po nekih še ne dokončno izkristaliziranih kriterijih pa prištavamo sem tudi težje vedenjsko motene. Vse te kategorije otrok povezuje v strokovnem pogledu Društvo defektologov, ki z družbenega vidika obravnava to problematiko.

Na drugi strani pa imamo ustanove, ki obravnavajo lažje motnje otrok eksterno, ambulantno ali pediodično bolj v preventivni smeri in v skladu z dejstvom, da jih je možno pravočasno zadovoljivo sanirati in preprečiti posledične pojave. Tako obravnavanih otrok pa je veliko več kakor tistih, ki jih zaobsegajo ustanove kurativnega značaja.

Sem lahko prištevamo: otroška zdravilišča (Debeli rtič, Novigrad), otroška okrevališča (Gozd Martuljk, Rakitna, Šentvid), vzgojne posvetovalnice (Ljubljana, Maribor) in fizioterapije pri zdravstvenih domovih v večjih krajih. Nadalje tudi Centri za socialno delo, patronažne službe in Zavodi za zdravstveno varstvo s svojimi dejavnostmi posegajo v preventivno področje razvojnih motenj otrok.

To področje dela ni pregledno, nepovezano, niti statistično vodeno za strokovno uporabo. Društvo defektologov s svojimi sekcijami zaobsega samo tiste otroke, ki imajo pravno priznane kategorije, medtem ko nimamo samostojne organizacije ali sekcije, ki bi svojo dejavnost usmerjala na preventivo.

Glede same organizacije sedaj ni povsem razvidno, kdo so ustanovitelji takih ustanov, kakšen naj bi bil skupen koncept, kolikšna je skupna izkoriščenost kapacitet, kakšni so podrobni kriteriji sprejemov in kakšne so perspektive. Prav tako je vprašanje kadra neizdiferencirano. Vemo le, da na tem področju delajo pediatri, psihologi, pedagogi, fizioterapevti, otroške sestre in drugi. Ne vemo pa, koliko je teh ljudi, kakšna je medsebojna povezava in koordinacija, čeprav je očitno, da so to strokovnjaki na svojih področjih. Gre tudi za osnovno sodobno obravnavo otroka kot biopsiho-socialne enote, kar zahteva jasno koncepcijo in koordinacijo vseh sodelujočih. Potrebujemo strokovne organizacijske programe, ki naj zagotove sodoben tretman lažje prizadetega otroka.

Ob razvijanju misli o preventivi ne bi smeli zanemarjati tudi redne šolske obravnave, ker imamo v razrednih vedno več otrok z rahlejšimi odstopanji: lažjih nevroz, lažjih telesnih deformacij, podhranjenosti, čustvenih motenj in podobno, zato bi morali biti tudi pedagogi na rednih šolskih ustanovah dopolnilno izobraževani v teh smereh, ker se s temi problemi vsak dan srečujejo. Koristno bi bilo, da bi nekdo vodil skrb za pripravo programov in jih posredoval pedagoškim institucijam z namenom programiranja dodatnega izobraževanja na rednih šolah.

Za navedeno preventivno dejavnost je potrebno proučiti metode dela, posebno še analizirati vse dosedanje metode in programirati bodoče. Upoštevati moramo, da imamo opravka z najrazličnejšo metodologijo, kot: neposredna medikamentozna intervencija, pedagoška, psihološka, socialna, pa zopet skupinska ter individualna, interesna, klimatska itd., vse to so več ali manj odprta vprašanja, ki zahtevajo sodelovanje s sorodnimi službami, ožje strokovne obravnave in vodstvo iz centralnega republiškega naslova.

Dokajšnje število na ta način obravnavanih otrok, razmeroma rednimi učno izobraževalnimi dejavnostmi ter dosedanjimi »internimi« obravnavami. Področje bi velika družbena sredstva, zlasti pa še sama problematika narekujejo potrebo po samostojni obravnavi, povezanosti in izoblikovanju smernic celotnega koncepta. Morda bi bilo primerno, da se formira »sekcija za preventivo« pri Društvu defektologov, ki mu je ta problematika najbližja.

Dejavnost te sekcije bi pomenila razširitev dela defektologov in predstavljala nekak most med bilo dokaj široko in bi koristno dopolnjevalo naše vse preveč parcialne obravnave prizadetega otroka.

Morda smo prav na področju preventive razvojno motenih otrok zagrešili v preteklosti največjo napako, ker smo se posvečali le ozkemu kurativnemu delu, s tem pa zanemarili najbolj učinkovito in najcenejšo obliko pomoči, ki jo predstavlja preventiva. **Sbil-Trček**

Za vzgojitelja so važne tudi ugotovitve zdravnika

AKTUALNI PROBLEMI SOCIALIZMA

Seminar za profesorje sociologije in zgodovine

Od 20. do 25. januarja 1966 je priredil Zavod za šolstvo SRS s sodelovanjem Visoke šole za politične vede v Ljubljani seminar o aktualnih problemih socializma. Namenjen je bil profesorjem sociologije in zgodovine na gimnazijah. Povabljeni so bili tudi predavatelji iz strokovnih šol, a so se vabilu odzvali le v manjšem številu. Predavanj, ki so bila v prostorih Visoke šole za politične vede v Ljubljani, se je udeležilo približno štirideset profesorjev iz vse Slovenije.

Že naslov seminarja — aktualni problemi socializma — priča, da so skušali predavatelji kar se da tehtno in zgoščeno opredeliti pereča sodobna družbena dogajanja in odgovoriti na številna vprašanja našega časa. Organizatorji seminarja so si prizadevali, da bi bile teme vsebinsko čimbolj povezane. Težko bi bilo reči, katera predavanja so bila namenjena zgolj zgodovinarjem in katera sociologom, saj so obravnavani problemi zadevali eno in drugo področje obeh temeljnih družbenih znanosti. Taka oblika seminarja je obenem pritrdila težnjam po nujnosti čim širše povezave vseh družbenih ved pri proučevanju družbenega dogajanja. Morda je bil program nekoliko prenatrpan, kar pa je razumljivo, saj taka srečanja niso pogosta.

V šestih dneh se je zvrstilo šestnajst predavanj in dvoje posvetovanj o vprašanjih, ki se pojavljajo pri pouku sociologije in zgodovine. V zadnjem času so pokod nastajale govorice, da bodo sociologijo kot učni predmet na gimnazijah odpravili. Taka mnenja so povsem neosnovana. Več kot utemeljen je namreč obstoj predmeta, ki seznanja dijake tako s splošnimi družbenimi kategorijami kot z osnovami politične ekonomije ter z našo družbeno ureditvijo. Sociologija je na gimnazijah nov predmet in je zato razumljivo, da se pojavljajo tu in tam težave, ki nastajajo v prvi vrsti zaradi trenutnega pomanjkanja strokovnega kadra na nekaterih šolah. Vse kaže, da bo to vprašanje kmalu rešeno. V kratkem bomo dobili tudi ustrezni učbenik.

Vsakemu predavanju je sledila razprava, kjer so predavatelji odgovarjali na številna vprašanja iz naše družbene prakse. Prav ta vprašanja pa tudi zelo zanimajo našo mladino, saj pričakuje, da ji bo pedagog nanje konkretno odgovoril. Mislim, da sta takšno problematiko zlasti zajeli predavanji Romana Albrehta in Staneta Kranjca. Roman Albreht je izčrpno in tehtno spregovoril o vzrokih, ki so privedli do gospodarske reforme, ter nakazal realne perspektive našega ekonomskega razvoja v zvezi z vse večjim utrjevanjem samoupravljanja. Stane Kranjc pa je povedal nekaj misli o vlogi subjektivnih činiteljev v našem samoupravnem sistemu. O kompleksnem vprašanju naših mednacionalnih odnosov je razpravljal dr. Ernest Petrič. Adolf Bibič je opredelil pojem politične države ter spregovoril o nujnosti integracije države in družbe na temeljih socialistične demokracije.

Izredno zanimivo je bilo nadalje predavanje dr. Jožeta Goričarja — Problemi družbene strukture sodobne jugoslovanske družbe. Predavateljevo izhodišče so bili empirični podatki ankete, ki jo je izvedel Inštitut za sociologijo v Ljubljani. Pri tem je ugotovil, da z izginjanjem razrednih razlik v socializmu ne izginjajo hkrati tudi statusne razlike. Vendar pa raziskave že nekoliko potrjujejo, da statusna slojevitost ni več toliko vrednostne narave in da bo v prihodnje postala zgolj funkcionalna, kot pač to zahteva delitev dela.

Prav tako zanimivo je bilo tudi predavanje Vinka Trčka o problemih v sodobnem mednarodnem delavskem in komunističnem gibanju.

V predavanju Obča sociologija in posebne sociologije je Boris Ziherl natančno opredelil nekatere teoretične probleme, kot npr. odnos med občo sociologijo in zgodovinskim materializmom, razmerje med občo sociologijo in socialno psihologijo ter odnos med posebnimi sociologijami in drugimi posebnimi družbenimi znanostmi. To predavanje bo prav gotovo koristilo vsem profesorjem sociologije.

Naj naštejem še ostala predavanja: uvodne misli k seminarju je spregovoril Slavko Podmenik, potem pa je sledila tehtna razprava Bena Zupančiča o vlogi slovenske inteligence. Zora Tomič je predavala o sociologiji družine. Omejila se je predvsem na probleme sodobne družine in na vlogo žene v naši družbi. Dve temi sta se zopet dotaknili ekonomske problematike: predavanji ing. Jožeta Levstika o naši agrarni politiki in Zvoneta Dintinjane o vprašanjih denarja. Za profesorje zgodovine je bil zlasti zanimiv ciklus treh predavanj dr. Vlada Benka o sodobnih mednarodnih odnosih kot tudi izvajanja dr. Karla Šiškoviča o metodah moderne zgodovinske znanosti.

Seminar je kot celota nedvomno uspel ter bo pomagal vsem profesorjem sociologije in zgodovine pri njihovem nadaljnjem pedagoškem delu. Zato si v prihodnje še želimo takih oblik strokovnega izpopolnjevanja.

Bojana Hudales

V novem šolskem letu - revidiran učni načrt za osnovne šole

(Nadaljevanje s 1. strani)

novi redakciji enotneje formulirali tudi smotre pouka posameznih učnih predmetov.

In še sprememba, ki zadeva **izobraževanje odraslih** v osnovni šoli: predmetnik in učni načrt za osnovno šolo naj se uskladita z ravnijo odraslih tako, da odraslih ne bodo ocenjevali iz učnih predmetov, kot so tehnični pouk, gospodinjstvo in telesna vzgoja, in pa, da tuji jezik za odrasle ni obvezen.

Učitelj bo torej tudi ob revidiranem učnem načrtu še vedno pred zahtevno nalogo. Učni načrt mu bo sicer v pomoč, saj je pri predmetih, za katere ni učbenikov in priročnikov, bolj detajliran. Vodilo strokovnih komisij pri sestavi je namreč bilo, da naj bo za take predmete čim več elementov zato, da bo učitelj lože obdeloval snov. Od njegove sposobnosti pa bo odvisno, kako bo znal iz načrta odbrati najvažnejše in tisto, kar bo lahko obdelal v fondu ur, ki mu bodo na voljo.

O tem predlogu učnega načrta bo v kratkem razpravljala republiška skupščina, in če ga bo sprejela, bodo začele osnovne šole delati po novem učnem načrtu **že** v naslednjem šolskem letu.

M. K.

PREDNOST PREVENTIVI

Ob predlogu zakona o izvrševanju vzgojnih ukrepov

Problematični mladoletniki so pogosta tema razpravljanj, v katerih tipljemo za vzroki in iščemo krivce na vseh mogočih relacijah. Razpravljanja z vprašaji, ki so negotovost, in klicaji, ki so pogoj za izboljšanje sedanjega in popravljanje že zamujenega. In med temi v številke ujeta dejstva:

● V petih letih (od l. 1960 do 1964) so izrekla sodišča mladoletnikom 1383 vzgojnih ukrepov strožjega nadzorstva, 556 vzgojnih ukrepov oddaje v vzgojni zavod in 58 vzgojnih ukrepov oddaje v disciplinski center.

● Oskrba za enega otroka v zavodu stane letno 840.000 st. din, zaposlitev socialnega delavca, ki obravnava letno 20 do 50 otrok oziroma mladoletnikov, pa 1 milijon 680 tisoč st. din.

● 17 občin v Sloveniji je še vedno brez šolanega socialnega delavca.

Ob vsem tem pa prestopki rastejo in prestopnike je treba kaznovati. V zadnjih šestih letih po predpisih kazenskega zakonika. Ugotovili pa so, da je bilo **izvajanje** vzgojnih ukrepov, ki jih predpisuje zakonik, precej neenotno. K enotnejšemu delu in hitrejšemu reševanju materialnih in kadrovskih problemov v zvezi z izvrševanjem vzgojnih ukrepov naj zato pripomore novi zakon o izvajanju vzgojnih ukrepov. O predlogu tega zakona, ki ga je predložil republiški IS skupščini SRS, so razpravljali pred nedavnim.

Ena od novosti, ki jih predvideva zakonski predlog, je spremenjen sistem financiranja teh domov. Pokazalo se je, da dosedanji način financiranja (občinske skupščine so odmerjale stroške izvrševanja vseh vzgojnih ukrepov — razen oddaje v VPD Radeče, ki ga je financirala republika, del teh stroškov pa so same določile staršem), v praksi ni rodil zaželenih rezultatov, temveč raje — hude posledice. Skrbstveni organi revnejših občin so pogosto delali po pravilu »čim ceneje«, seveda za občino. Mladoletnika niso dali v vzgojni zavod lažjega značaja, temveč so čakali, da je postal »težji primer«, in ga poslali v VPD Radeče. Oglejmo si samo eno teh posledic: VPD Radeče je znatno presegel svoje zmogljivosti (vanj so pošiljali namreč tudi mladoletnike iz neprimernega zavoda v Logatcu oz. Mekinjah). VPD Radeče z zmogljivostjo 130 delinkventov jih je moral sprejeti 173!

Novi zakonski predlog nedvomno nakazuje naprednejšo pot. Sprememba v načinu financiranja velja pravzaprav samo za VPD Radeče, za katerega bodo še vnaprej krili iz republiškega proračuna stroške izobraževanja in šolanja, občine pa bodo prevzele plačevanje oskrbe in nastanitve mladoletnika. Tako, upajmo, bodo poskrbele za mladoletnike pravočasno. Za pravo diagnozo ob pravem času — za preventivo.

3 socialni delavci = 3 mladoletniki

Že zdavnaj smo dali preventivi prednost in to tudi številčno utemeljili. In kaj pomeni preventiva pri delu z mladoletniki? Odgovor: nameščanje strokovnih socialnih delavcev. In še zgovoren izračun. Za tri socialne delavce (vsak od teh lahko obravnava 20 do 50 otrok) je potrebno prav toliko denarja kot za tri mladoletnike v vzgojnih zavodih.

Poglejmo naslednji primer: — V enem izmed centrov za socialno delo so izračunali, da stane 200 otrok v zavodu toliko kot 2300 otrok v varstveni ustanovi. To so dokazali tudi občinski skupščini, ki je dala za namestitev določenega števila vzgojno ogroženih otrok v varstvene ustanove letno 10 milijonov din. In rezultat? V nekaj letih se je zmanjšalo število otrok-prestopnikov — od 147 na 43!

Prava diagnoza ob pravem času — to naj bi postalo torej pravilo. Ob vsem tem pa je treba poskrbeti za strokovno usposobljene ljudi, ki bodo delali z mladino, in za ustanove za pravilno izvajanje vzgojnih ukrepov. Današnji podatki pravijo:

— da imamo v Sloveniji le pet disciplinskih centrov (v Kranju, Ljubljani in Mariboru);

— da imamo le šest vzgojnih zavodov (Logatec, Planina, Slivnica, Smlednik, Veržej in Višnja gora);

— in en vzgojno-poboljševalni dom (Radeče), medtem ko za duševno prizadete mladoletnike ni niti enega zavoda te vrste. Ta mladina, ki bi potrebovala posebno zdravstveno nego, je tako porazdeljena na ostale domove.

Zamujeno bi lahko popravili — tako pravi obrazložitev zakonskega predloga — v treh letih — če bi ukrepali takoj.

RADEČE: za povečanje zmogljivosti in formiranje ustreznih vzgojnih skupin na osnovi osebnostne prizadetosti bi bilo treba v tem domu zgraditi 4 paviljone. Predračun: 500 milijonov st. din, če vštejemo poleg stroškov za gradnjo paviljonov še 20 dvosobnih stanovanj za strokovni kader.

LOGATEC: vzgojni zavod, ki že dolgo ne ustreza postavljenim zahtevam, posebno odkar so ga preselili v neustrezne prostore v Mekinjah. Namesto tega bi bilo treba zgraditi nov vzgojni zavod z zmogljivostjo 156 gojencev. Lokacija je odobrena in idejni načrt izdelan. Investicija: 910 milijonov starih dinarjev. Ob tem zavodu bi lahko kasneje dogradili še zavod, v katerega bi se preselila dekleta iz vzgajališča v Višnji gori. Novi zavod bi zgradili v Ljubljani v dveh letih. In potreben denar? Letos bi potrebovali za načrte 24 milijonov st. din in 400 milijonov za zidavo, ostali znesek pa v l. 1967.

Potem, ko bi izselili otroke iz gradu in stranskih prostorov v logaškem gradu, bi lahko te prostore preuredili v zavod za defektne mladoletnike. Investicija — minimalna: 10 milijonov st. dinarjev, za gradnjo stanovanj za strokovno osebje pa bi potrebovali 60 milijonov st. din.

Milijardo in pol starih dinarjev torej za prvo pomoč — če hočemo mladim, vzgojno zanemarjenim ljudem res pomagati. Sedanji položaj je namreč tak, da bolj škoduje kot koristi: zvišuje lestvico vse težjih prestopkov.

M. K.

Ob razpravah o redigiranem učnem načrtu za osnovno šolo

Dr. Iva Šegulova, v. d. direktorja Pedagoškega inštituta v Ljubljani, odgovarja na vprašanja »Prosvetnega delavca« o tem, ali so učni načrti za osnovno šolo res preobširni in kako so se pripravljali

Vprašanje:

Statistični podatki kažejo, da je zadnja leta končalo v osmih letih šolanja osemletno šolsko obveznost okrog 60 odstotkov mladine; nekateri so mnenja, da je v veliki meri temu kriv tudi sedanji učni načrt za osnovno šolo, ki da je »preobširen in prenatrpan«. Bi lahko povedali svoje mnenje o tem vprašanju vi, ki ste aktivno sodelovali pri pripravljanju novega učnega načrta, o katerem zdaj razpravljajo naši najvišji šolski organi?

Odgovor:

Na vprašanje — kakor tudi na ostali dve vprašanji — bom odgovorila po svojem osebnem prepričanju, kar pa seveda pomeni, da moj odgovor ne bo nujno pravilen. Sploh menim, da ni najboljša metoda spraševati posameznike, kaj menijo o tem ali onem problemu razen seveda, če razpolagajo ti posamezniki z objektivno pridobljenimi dokazili. S takimi dokazili jaz ne razpolagam. Kolikor vem, nimamo analize, ki bi nam verodostojno razkrila vzroke velikega osipa osnovnošolskih učencev.

Kljub temu bom svoje mnenje povedala: sodim, da je velikega osipa v osnovni šoli učni načrt razmeroma najmanj kriv. Prvič zato, ker med njim in učnimi uspehi učencev stoji učitelj, ki ga izvaja. Rezultati učnega uspeha so, mislim bolj odvisni od tega, kako učitelj učni načrt razume, obvlada in izvede, kakor od tega, kakšen je formalni razpored učne snovi. Drugič zato, ker, kolikor vem, učitelji pri večini predmetov delajo po učbenikih, to se pravi, da ne razvrščajo in ne obravnavajo učne snovi neposredno po učnem načrtu, ampak posredno, to je preko učbenika. Tretjič zato, ker zavisi učenčev učni uspeh po moji sodbi bolj od tega, koliko znanja učitelj pri ocenjevanju zahteva, kakor od tega, kaj vse je med letom obravnaval. In končno tudi zato, ker zavisi učenčev učni uspeh v večji meri, kakor po navadi domnevamo, od pedagoške klime v šoli in doma.

O »preobširnosti in prenatrpanosti« učnega načrta bi rekla tole: ne izključujem možnosti, da je sedanji učni načrt — zlasti pri nekaterih predmetih — »prenapet«. Najbrž bi se dalo še kaj skrčiti, čeprav sodim, da moramo biti prav pri krčenju učnega načrta silno previdni, kajti grozi nam osiromašenje osnovne šole, če bomo veselo in pogumno krčili učno snov, upajoč, da bomo s tem rešili vprašanje osipa. Seveda bi ga lahko na ta način rešili: polovico snovi recimo črtamo, pa bomo imeli verjetno dovolj visok učni uspeh. Toda ali je to rešitev? In še to: vprašanje prenatrpanosti — vsaj po mojih dosedanjih izkušnjah — ni toliko vprašanje učnega načrta, kolikor je vprašanje njegovega izvajanja. Ali smem navesti nekaj primerov? V 3. razredu osnovne šole je eden od učiteljev obravnaval Martina Krpana 64 minut, drugi 342 minut. V 4. razredu je obravnaval eden od učiteljev sklanjatev samostalnika 26 minut, drugi 135 minut. V 5. razredu je obravnaval eden od učiteljev zaimek 27 minut, drugi 120 minut. Podatki so verodostojni, komentar pa odveč.

Vprašanje:

Precej je razširjeno mnenje — naj ga citiram kar iz našega lista — »da prosvetni organi, ki določajo predmetnike, ne organizirajo z zadovoljivem obdobju sestankov praktikov in teoretikov, da bi prišli do takih odločitev, ki bi bile vzpodbudne za šolsko delo. Le-te naj bi zahtevale tako širino snovi, ki bi vsebovala najpotrebnejšo, življenjsko uporabno snov, ki bi bila tako poglobljena in utrjena, da bi postala resnično last vseh učencev«. (Prosvetni delavec, 1-1966, O problemu današnje mladine.) Kaj menite o tem?

Odgovor:

Na vaše vprašanje ne bom mogla niti po skromnih merilih dobro odgovoriti, ker sodim, da bi bila na temo »najpotrebnejša, življenjsko uporabna snov« potrebna dolga razprava. Dvoje bi pa vendarle rekla. Prvič: priznam, da sem tudi jaz kriva ali vsaj sokriva, če je mnenje, ki ga navajate, na terenu razširjeno in če je tako, kakršno je. Že leta 1956 in 1957 sem sodelovala v ekipi, ki je delala na sestavi učnih načrtov in prav tako leta 1964 ko je bila izvršena redakcija dosedanjih učnih načrtov. Spodobilo bi se, da bi pedagoško javnost obveščala o tekočih delih ali jaz ali kdo drugi. Opravičujem se. Leta 1964 je izšel sicer na Zavodu za napredek šolstva SRS moj elaborat »Učni načrt osnovne šole v teoriji in praksi« na 276 straneh, ki so ga šole naročile in v katerem sem bralcem povedala, kar vem o učnem načrtu in njegovi usodi na terenu. Iz njega je tudi razvidno, da smo 5 polnih let reševali vprašanje učnega načrta skupaj s praktiki na terenu. Razumem pa, da ljudje neradi jemljejo v roke tako debele zadeve. Najbrž je bolje obveščati jih tekoče in kratko. — Ob tej priložnosti bi rada popravila zamujeno in informirala pedagoški teren: pred in med redakcijo učnega načrta smo: obdelali vse gradivo 5 eksperimentalnih let; dvakrat (leta 1963 in 1964) smo konzultirali vse zavode za prosvetno pedagoško službo za vsak učni predmet posebej; za vsak učni predmet smo formirali redakcijske skupine, v katerih so bili praktiki in teoretiki; predlog revidiranega učnega načrta vsakega predmeta smo predložili forumu prosvetnih svetovalcev v razpravo in ocenitev. Po moji ocenitvi je pri delih na redakciji učnega načrta sodelovalo kakih 600 ljudi. — Drugič: k »precej razširjenemu mnenju«, ki ga navajate v svojem vprašanju, bi rekla: blagor tistemu, ki lahko **meditira** o tem, kako bi bilo treba neko stvar storiti, in gorje tistemu, ki jo mora **realizirati.** V prav različnih življenjskih položajih sta, ali ne? Kaj menim o mnenju? Da je zelo lepo. Vendar: formulirano je bilo najbrž prej kot v dveh minutah, delo na učnih načrtih pa nam je »požrlo« na tisoče delovnih ur — pa nismo gotovi, če smo ga opravili dobro.

Vprašanje:

Ali bi lahko na kratko označili poglavitne značilnosti redigiranega učnega načrta za osnovno šolo?

Odgovor:

Za redigirani učni načrt je značilno:

— da se (po navodilih, ki smo jih dobili) ni **bistveno** oddaljil od dosedanje koncepcije;

— da je učna snov vertikalno in horizontalno bolj dognano razporejena;

— da je učna snov krčena na tistih mestih, ki jih je predlagala za krčitev večina sodelavcev;

— da je učna snov podrobneje formulirana;

— da je bil izdelan za nekatere predmete nov »ulitek«.

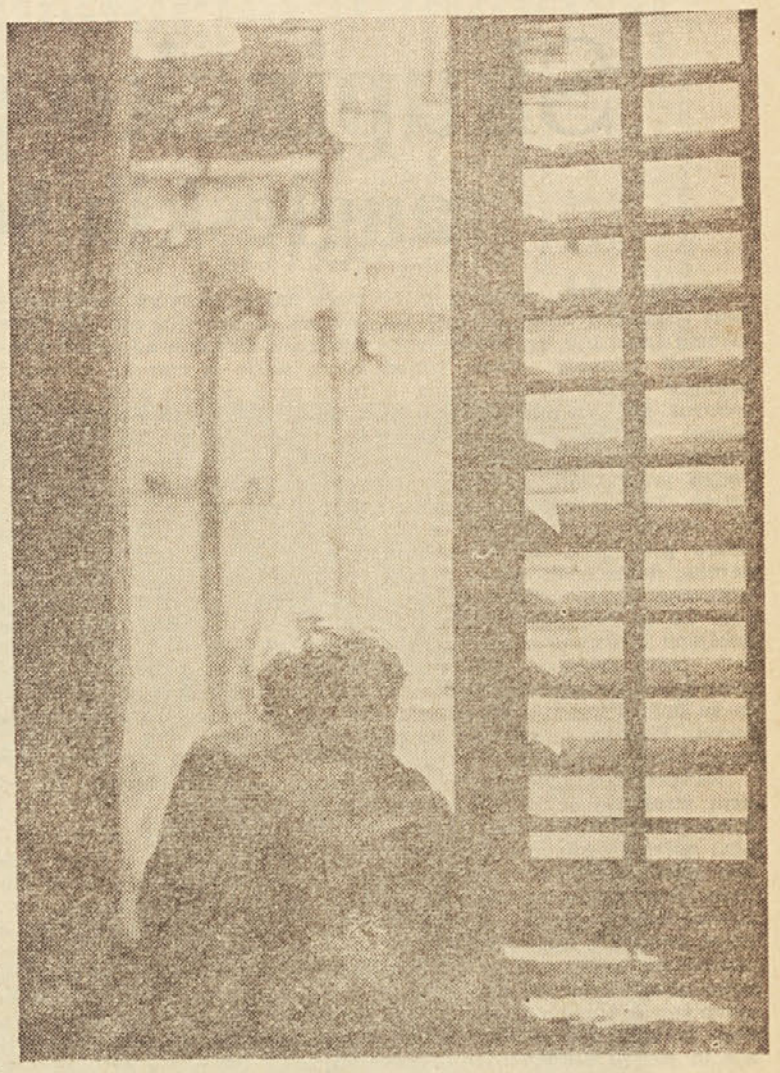

Prijatelji pridejo, vabijo in težko se je odreči lepemu popoldnevu, igri ali skupni akciji... (K članku Ni prostora za ljubezen)

Ni prostora za ljubezen

Iz roda v rod se preliva življenje, mladi ljudje se vedno znova srečujejo z učenjem in spopad med vsakdanjo svobodnostjo in delom je neizbežen. V šoli želimo, da bi mlade ljudi čimbolj usposobili za življenjske naloge ter jim tudi dali čimbolj široko izobrazbo. Dijak se pri tem spopade z učno snovjo, uspeh pa je odvisen od učiteljev, dijakovega dela in razmer, v katerih se uči. Povprašali smo 270 dijakov celjske gimnazije, če jih kaj moti pri učenju doma, kaj bi to bilo. Ker so v anketi bila še druga vprašanja osebne narave, so tudi na to odgovarjali anonimno in, kot je videti, dokaj sproščeno in resnicoljubno, čeprav je 10,37 % vprašanih molčalo ali pa izjavilo, da nimajo posebnih ovir pri učenju izven šole.

To še ni študija, lahko samo osnova zanjo, vendar je prav, da povemo nekaj misli, ki so jih povedali dijaki, ko so nam skušali prikazati to, kar oni menijo, da jih ovira pri samostojnem učenju.

Okvirno bi lahko ovire in motnje, ki se pojavljajo ob učenju izven šole, kakor so jih pač prikazali celjski srednješolci, podelili na naslednje skupine: druge dejavnosti, delovno okolje, vplivanje drugih oseb, učno snov, dijakove osebne lastnosti, dijakovo duševno stanje in doživljanje ter ostale pojave.

Pa najprej nekaj najbolj značilnih izjav! Vsak pedagog, ki želi dobro opravljati svojo nalogo, mora razmišljati o mladih ljudeh, da se jim bo lahko približal, da jih bo lahko upošteval in mogoče bo tudi teh nekaj bežnih misli in podatkov povod za novo razmišljanje.

»Glavna stvar, ki me ovira pri učenju,« pravi eden, *»je predvsem prevelika ljubezen do športa, saj se neštetokrat pripeti, da zanj izkoristim čas, ki sem ga namenil za učenje, a izgube ne morem nadoknaditi v poznih večernih urah.«* Neka dijakinja toži: *»Najčešče me moti pri učenju to, da se oče večkrat napije. Mama skuša razmere prikrivati, vendar vem, da to ni mogoče. Takrat si želim, da bi bila v razredu med sošolci ali pa že v svoji službi, da mi ne bi bilo potrebno poslušati očetovih očitkov. Vem, da moje šolanje veliko stane, zavedam se tega. Oče je včasih tako dober, ko pa se napije, je tako hudo. Zakaj si išče prijatelja v alkoholu?«* Tu je šola skoraj brez moči! In nekdo je zapisal: *»Včasih se učim brez volje. Moti me lep sončen dan, a moram se učiti. Vznemirja me tudi hrup, toda ne iz radia. Glede ljubezni pa je odvisno, če gre za pravo ljubezen; ona moti.«* In še kratka izjava dijaka, ki se lahko uči samo ob glasbeni spremljavi: *»Ovirajo me dekleta, na katera mislim, in pa tišina, kajti radio m o r a igrati.«* Podobno je napisal še ta: *»Pri učenju me najbolj vznemirja nered, prisotnost drugih, ko se učim; večkrat pa se kar zasanjam in pozabim na učenje, mislim na ženske!«* Naslednji pa ogorčeno izpove, da ga najbolj moti prepogosto priganjanje *»uči se!«* in pa utrujenost, pusta učna snov ter prehiter občutek, da že vse ve. *»Pa televizija: včasih mi pomaga, največkrat pa moti s svojim sporedom. Pa saj veste: m l a d i s m o!«* In še to: *»Najbolj me ovira, ker se moram pozimi učiti v kuhinji, tam pa vsevprek govorijo oče, mati, stara mama in še radio igra. Takoj, ko bo topleje, se preselim v sobo, pa bo šlo. Pogosto me zavede tudi televizija!«* Nekateri pa so se ozrli predvsem vase. *»Mnogokrat čutim, da imam premalo moči. Že v šoli si napravim načrt, kako se bom učila, toda tega skoraj nikoli ne izpeljem. Mnogokrat me zvabi televizijski spored ali pa mesto, da grem na sprehod po ulicah. Morda me nekoliko ovira tudi ljubezen, toda jaz sem nasprotnega mnenja. Prav človek, ki ga ljubiš, lahko pripomore k učenju, če spoštuje moje uspehe v šoli.«* In še razmišljanje: *»Ves čas, ki mi ostaja izven pouka, porabljam za učenje. Ne zanima me samo šolska snov, bolj me mikajo življenjski poklic, poglabljanje in cilj. Večkrat zdrsnem v depresijo, ker se mi zdi, da vendar še ničesar ne vem. Premalo imam volje za življenje, realnost me utruja, razočarana sem nad svetom, vendar si ne delam iluzij. Pogostokrat prihajam v konflikte z ljudmi, ki jih ljubim, pa jih s svojim obnašanjem spravljam v solze. Menim, da sem slab psiholog, čeprav me zelo veseli in zanima ta znanost. Povsem se lahko vživim v tragiko junakov v knjigah in v filmih, a v življenju mislim, da sem egoist. Spoštovani tovariš profesor, oprostite morda preglobokemu izlivu, a vem, da ste se odločili za vaš poklic prav zato, da bi odkrivali nenapisane zakone človekove biti.«* In še kratek realist: *»Najbolj me ovira pri učenju to, da zmeraj znova ugotavljam; preveč je predmetov! Nemogoče je namreč, da bi se za vse temeljito pripravil vsak dan, pa se gremo srečolov!«*

Prav nič novega! Mogoče so nova samo sredstva, ki jih je v tehničnem razvoju vedno več, ki lahko vplivajo na učenje, toda kako, to je relativno. Ali je potrebno gledati slab televizijski spored? Časopisi, radio, knjige, to pa lahko prispeva k učnemu uspehu, če jih znamo ustrezno izkoriščati. Gre za povezavo med domom in šolo, gre za načrtno primerno sodelovanje in organizacijo dela, gre za okolje, v katerem se dijaki učijo. Tu pa smo še najbolj brez moči, vendar je vprašanje, če smo vsaj poskusili v danih razmerah vzpostaviti takšne stike med šolo, družbenimi organizacijami in domom, da bi odpravili vsaj tiste ovire, ki bi jih bilo vseeno mogoče odpraviti ali pa vsaj omiliti.

Kar pa zadeva predmete: morda jih je resnično preveč! Razmišljati bo potrebno, če so vsi dejansko neobhodno potrebni, do kakšne globine je potrebno iti, da se ne bi preveč profesionalizirali, in pa tudi to, če ne bi kazalo podaljšati osnovnošolskega oziroma srednješolskega študija? Seveda brez materialne osnove ne!

Kako so torej dijaki povedali? Motijo jih druge dejavnosti, ki so največkrat dosti bolj privlačne kot obvezno šolanje. Radio in televizija predstavljata v tej skupini največjo oviro, ker jih največkrat speljeta od učenja. Čez to se je pritožilo 23,32 % vprašanih. To je precej, če pomislimo, da v vsaki hiši še nimajo televizije. Sledijo knjige, romani in takoj za njimi športno udejstvovanje, potem drugo delo doma, zlasti še na podeželju, in nazadnje zanimanje za avto.

Dosti večja ovira je delovno okolje, ki je neprimerno. Skoraj polovica vprašanih (47,77 %) je izjavila, da jih najbolj ovira nemir v okolju in navzočnost drugih v prostoru, kjer se učijo. Temu sledijo še prepiri in nesloga med starši ter neurejen prostor za učenje, tako da se odstotek tistih, ki jih moti neposredno delovno okolje doma, zviša na 58,61 %. Lepo vreme marsikoga prežene od zvezka; izjemni primeri pa so, ki jih moti prevelika tišina in se ne morejo učiti, če ni glasbe (1,84 %). (Podrobnejših odstotkov ne navajamo, ker to še ni študija in imamo namen samo prikazati, na katere ovire so dijaki sploh opozorili.)

Med osebnimi lastnostmi, ki so jih opazili pri sebi, pa so povedali, da jih najbolj moti lenoba in nenačrtnost ter premalo volje, kar je priznala petina vprašanih. Dobra desetina vprašanih meni, da raztresenost in živčnost ovirata uspešno učenje. Nekateri so rekli, da moti tudi premajhno zaupanje v lastne sposobnosti, a tudi prevelik optimizem. Glede duševnega stanja in doživljanja so odkrili, da jih najbolj ovira ljubezen, čustvenost ter sanjarjenje, potem pa utrujenost in doživetje neuspeha v šoli.

Tudi prijatelji so dostikrat krivi, da dijak pusti odprt zvezek na mizi. Pridejo, vabijo in težko se je odreči lepemu popoldnevu, igri ali skupni akciji. Pa še starši večkrat nimajo pravega razumevanja, odpirajo vrata, vstopajo v prostor, kjer se dijak uči, in prepogostokrat priganjajo: »Uči se!« To je za nekatere nevzdržno in jih moti pri učenju.

Učna snov sama je tudi lahko velika ovira, zlasti še, če je nezanimiva in povrhu še razlaga v šoli ni bila privlačna. Prenatrpan urnik, ko se dijak mora prijeti za glavo pred kopico predmetov, je močna ovira za učno pripravljenost, ker dijak istočasno zgublja voljo in zaupanje v svoje sile. Nekatere zavede tudi preveliko zanimanje za določen predmet, zaradi česar zanemarjajo ostale.

Poleg tega so kot oviro navedli še bolezen, vožnjo v šolo iz oddaljenih krajev in nekdo je morda z veliko dozo cinizma izjavil, da ga najbolj ovirajo spolni odnosi in krokanje.

Če zdaj pogledamo zapovrstjo ovire, ki jih pri domačem učenju imajo celjski tretješolci, kakor so jih prosto sami izpovedali, bi dobili naslednje zaporedje: nemir v okolju, navzočnost drugih v prostoru, neurejen prostor za učenje; ljubezen, čustvenost in sanjarjenje; radio in televizija; prenatrpan urnik, časovna stiska; nenačrtnost in lenoba; pomanjkanje volje; knjige, romani; športno udejstvovanje; raztresenost in živčnost; lepo vreme; prepiri, nesloga staršev, alkoholizem; časopisi, revije; utrujenost; prijatelji; nenehno priganjanje; doživetje neuspeha v šoli; pusta, nezanimiva snov; drugo delo doma, privlačnost določenega predmeta; prevelika tišina, če ni glasbe; nezaupanje vase; prevelik optimizem.

Tokrat globlje ne bi komentirali, ker smo vrstice namenili predvsem razmišljanju. Mogoče bi bilo prav, če bi temeljiteje proučili vse, kar danes, v naših razmerah objektivno in subjektivno ovira dijake pri učenju, čeprav bistveno novega ne bi odkrili. Potrebno pa bi se bilo o teh zadevah širše pogovarjati v družbenih organizacijah, DPM, na sestankih s starši in tudi z mladino, zlasti pa bi dejansko stanje morali poznati učiteljski zbori. **rl.**

KAJ METODA, ČE NI ČLOVEKA!

Na vprašanja »Prosvetnega delavca« odgovarja prof. Albert Papler

● Prosim, če se lahko na kratko predstavite bralcem našega časnika.

Sem Albert Papler, Slovenec. Slika razoderva mojo podobo.

Ker ni več točk za osebno embalažo, pozimi ne nosim kravate. Učim slovenščino po direktni metodi ter imam plačo: nezadostno, živim: minus prav dobro, manjvrednostni občutek kot profesor: odlično.

● Trdite, da je bilo v zadnjih letih dovolj storjenega za šolstvo, oziroma kje smo z reševanjem teh problemov?

Pljuvanje v lastno skledo ni okusno. Zato trdim, da smo v poslednjih dveh stoletjih veliko storili za šolstvo. Glede reševanja problemov smo v središču vseh občinskih proračunskih problemov. Vse slavospeve tistim, ki jim je uspelo na ta način podpreti objektivnost ocenjevanja in ustvariti ravnotežje: »Ti mojega otroka, jaz tebe s plačo!«

● Ste prepričani, da je reelekcija zdrava?

Pa še kako, če velja za vse nesposobne.

● Če primerjate prosvetnega delavca izpred tridesetih let z današnjim — kakšen je razloček?

Tako srčkan, da me je navdihnil za Večerno šolo III. Kdor jo je gledal, ga je videl. Zanimiv je, za vzgajanje pa ni kaj prida.

● Časa je v sodobni šoli preveč, premalo ali pa ravno prav?

V sodobni šoli so posledice, ki so bile spočete iz naslednjih grehov: ob osvoboditvi smo s pesmijo in z veseljem zapluli, razpeli jadra pretiranega aktivizma in zdaj smo zapluli v vodovje beatlesov, elektro-kitarskih histerikov. Pedagoško zrnje — visoko tradicijo slovenskega šolstva — smo zamenjali z uvoženim plevelom, izvedli personalno zmešnjavo ob predelovanju šol, uprizorili burko z učnimi načrti in predmetniki, vsa ta dolga leta pa ves čas tiho poslušali in brali sparolizirana mnenja povzdignjenih »kopitarjev«, ki so nam zmodulirali truplo našega šolstva.

● Kakšne metode so najbolj učinkovite za vzgojo mladih?

Kaj metoda, če ni človeka! Tudi Konfucijeve metode so dobre, na primer: »Vladati se pravi, hoditi po ravni poti. Ako bi gospod hodil po ravni poti — kdo bi se drznil kreniti z ravne poti!?« Recimo, da je tovariš prosvetni delavec v razredu gospod! Če bo moralen, bodo moralni učenci; če bo zavzet, bodo zavzeti; če bo puhel, zlagan, len... itd.

● Zakaj je v zbornicah »nežni spol« v večini in ali je to dobro ali slabo znamenje?

Ko sem imel 16 let, me je učila dr. Angela Piskernik. Od takrat me nihče več ne prepriča, da ženska za katedrom ne more biti sijajna. Sicer pa: če lahko ženska vlada celi Indiji, bo menda lahko obvladala en razred?

● Kot vse druge šole je imela tudi vaša, televizijska, sprva težave. Lahko že zdaj, po prvih urah, govorite o njenih vzgojno-izobraževalnih rezultatih?

Televizijsko posredovanje je najbolj množično; ne da se pa kontrolirati, ker je razmeščeno po posameznih stanovanjih. Govorite o težavah. Seveda so bile: porodne, načelne, strokovne, običajne, tipične, udomačene in pričakovane. Za prvo oddajo je bilo teksta za 30 strani, ugovorov in zagovorov pa za 60. Glede vzgojnosti in izobraževanja pa tole: menda ne mislite, da bom za Večerno šolo dobil Žagarjevo nagrado?!

Gornja Radgona:

O stanovanjskih in drugih problemih v šolah in vrtcih

Nedavno so v Gornji Radgoni na posvetovanju ravnateljev šolskih in vzgojnih zavodov ugotavljali, kakšni so odnosi šol do samoupravnih organov, in kakšni so stiki s poslanci in odborniki občinske skupščine, ki živijo na območju šolskega okoliša itn. Obravnavali so vprašanja materialne oskrbe šol, vprašanje vlaganja sredstev in določitev prednosti pri bodočih investicijah, dalje problem društvenih ter šolskih knjižnic in šolskih kuhinj, potrebe po učiteljskih stanovanjih in ugotavljali realnost kritiziranja v pogledu izvajanja tehničnega pouka v osnovnih šolah.

V občini skoraj ni šole, ki ne bi imela skrbi s stanovanjskim problemom. V zvezi z urejevanjem tega vprašanja so sklenili, da je potrebno zagotoviti, da bodo sedanja učiteljska stanovanja prenešena v stanovanjski fond, ki bo prešel v upravo stanovanjskega podjetja, namenjen izključno potrebam prosvetnega kadra. Na podlagi opisov stanovanj, ki jih zasedajo prosvetni delavci, bosta svet za šolstvo in upravni odbor sklada za šolstvo izdelala predlog za gradnjo novih učiteljskih stanovanj. V Gornji Radgoni, Radencih, Negovi in Stogovcih pa se bodo zavzeli za rešitev stanovanjskih problemov v okviru razpoložljivih možnosti, kar pa bo pomenilo le delno in začasno rešitev manjkajočih stanovanj za prosvetne delavce

Ika

Skupinsko popravljanje angleških šolskih nalog

Dasi je težišče pouka angleškega jezika v osnovni šoli na ustnem izražanju, je vendar važno tudi pismeno. Eden izmed smotrov pouka tujega jezika v osnovni šoli je tudi ta, naj bi učenec pridobljeno jezikovno znanje uporabljal pismeno brez večjih pravopisnih in jezikovnih napak. Ta zahteva nalaga učitelju dodatne priprave, saj mora dobro pretehtati, ali je vsebina nareka, domače ali šolske naloge primerna nivoju učenčevega znanja. Če pa naj učenec zna pridobljeno jezikovno znanje uporabiti tudi pismeno, bo moral precej časa presedeti ob učbeniku in se uriti v pisanju posameznih besed. Pisanja se namreč lahko nauči samo s pisanjem.

Za preizkus znanja v pismenem izražanju je zelo primerna šolska naloga. Od 6. razreda dalje učni načrt predpisuje najmanj po dve šolski nalogi v vsakem polletju. Res je, da napake, ki jih učenec naredi v šolski nalogi niso edini podatek o njegovem znanju, vendar pa šolska naloga pokaže, kako učenec obvlada besedno in slovnično gradivo omejenega obsega in kako zna misliti. Mišljenje in pisava sta v tesnem medsebojnem odnosu; če namreč kdo ne zna pisati jasno, dokazuje, da ne zna logično in jasno misliti.

Za pismeni preizkus znanja se morajo dobro pripraviti učitelj in učenci, za popravo pismenih izdelkov pa samo učitelj, saj bo samo on poznal vse šibke točke v znanju učencev in se bo po njih pripravil. Učitelj se mora zavedati, da so učenci kritični, da med seboj primerjao napake in ocene, da marsikdaj sami ugotove nepravilno popravljene stavke ali besede, ki sploh niso bile popravljene. Vse te nepravilnosti ustvarjajo v učenčevih glavicah zmedo. Povsem razumljivo je, če učitelj, ki zagreši take stvari, v učenčevih očeh ni več avtoriteta. Poprava šolske naloge je resno in odgovorno delo, saj pri pouku ne gre samo za izobraževalne cilje, temveč tudi za vzgojne. Vzgajamo pa tako, da učence navajamo na red, preglednost, ličnost, natančnost, vestnost, razsodnost, pravičnost in dr.

Kako popravljati šolske naloge, da bo čas izrabljen ekonomično, da se bo vsak učenec zavedel svojih napak, da bodo poprave spisane pravilno in lepo ter da bodo še isto uro napake tudi ustno odpravljene?

Na prvem sestanku strokovnega aktiva za angleški jezik je vodja aktiva govoril o organizaciji skupinskega pouka in o delovni vsebini pri skupinskem pouku tujih jezikov. Navodila je navezal na članka Milice Ostrovške in Janeza Tomšiča, ki sta izšla v Sodobni pedagogiki 1962. Na območju Zavoda za prosvetno pedagoško službo Ljubljana I je več kot 10 šol, ki so uvedle kabinetni pouk, zato menim, da ne bi bilo napak že v začetku šolskega leta porazdeliti učence v skupine, ki bi nastopale kot enota pri oralnih vajah (vpraševanje po tekstu, branje in dr.) ali pismenih vajah (poprava domače naloge, poprava šolske naloge, preizkus nove domače naloge, sestava prostih spisov oz. obnov in dr.). Te šole omenjam zato, ker se učenci vsakouro selijo iz razreda v razred in ni prav nobene ovire za pouk v spupinah, ki jih določi učitelj angleškega jezika. Ne trdim pa, da taka razvrstitev ne bi bila izvedljiva tudi v ostalih šolah. Pri skupinskem pouku je treba imeti v mislih učence, ki so za tako delo dovolj zreli in sposobni, saj če hočejo biti vodje skupin (v skupini naj bo največ 6 učencev!) morajo imeti precej dobro jezikovno znanje. Kot vidimo, bo skupinski pouk možen le v razredih s precejšnjim številom učencev, ki imajo v jeziku oceno odlično ali prav dobro, pa tudi v takih primerih je uspešnost skupinskega pouka odvisna še od drugih činiteljev.

Učitelje, ki so bili na sestanku aktiva, sem prosila, da naj to delovno obliko preizkusijo in mi poročajo o poteku šolske ure. Tov. Maja Vidmar, ki zelo uspešno poučuje angleški jezik na osn. šoli Toneta Čufarja, je izjavila, da je pri pouku že večkrat uporabljala skupinsko delovno obliko da pa ji nikoli ni prišel na misel skupinski pouk pri popravi šolske naloge. Ta misel ji je bila zdaj takoj všeč in sklenila je, da bo to stvar ob prvi ugodni priložnosti preizkusila, ker s popravami ni bila nikoli prav zadovoljna. Dalje prapoveduje sama: »Če smo pisali popravo na tablo, so mnogi učenci tjavendan preoisovali in sami niso vedeli, zakaj tako in ne drugače; če pa je popravljal vsak sam svoje napake je šlo zelo počasi, ob koncu ure tretjina razreda ni uspela poprave končati, povrh vsega pa je bilo v popravah vedno še precej napak.«

Dne 25. oktobra so učenci 6. c razreda pisali šolsko nalogo. Učenci so odgovarjali na vprašanja kot npr.: Are you writing? What are you writing? Do you go to school on Sunday? Does Charles bring wood every day? When does Tom go to the dairy? . . . Pokazali naj bi, če ločijo oba sedanja časa, kar je trenutno v 6. razredu največji problem.

Tov. Vidmarjeva pravi, da je v tem razredu 30 učencev, od katerih je 9 učencev s šolsko nalogo pokazalo, da snov dokaj dobro obvladajo, saj so bili ocenjeni s prav dobro ali celo z odlično oceno; 10 učencev je pisalo nalogo dobro, 7 učencev zadostno in 4 učenci nezadostno.

Tov. Vidmarjeva si je že doma naredila razpored učencev v skupine. Vodje so bili tisti učenci, katerih naloga je bila ocenjena z oceno prav dobro ali odlično. Vsak vodja je dobil tri ali dva člana. Skupine so bile sestavljene tako: 5, 3, 2, 1 ali 4, 3, 2, 2 (številke so ocene nalog).

O popravi šolske naloge, opravljene 28. oktobra, tov. Vidmarjeva poroča:

»Najprej sem učencem razložila, kako bodo delali in jih razporedila v skupine. Sedem minut po pričetku ure so že sedeli po skupinah in se lotili dela. Čez približno dvajset minut je prva skupina javila, da so končali. Pregledala sem njihove poprave in jim naročila, naj vprašanja in odgovore vadijo še ustno. Naslednjih 10 minut sem po skupinah pregledovala poprave, ostale skupine pa so medtem ustno vadile. V preostalih osmih minutah sem posamezne učence, ki so se ponovno obrnili k meni, vpraševala nekaj časa jaz, potem pa so še učenci vpraševali učence iz drugih skupin.

Uspeh me je prijetno presenetil. V vseh tridesetih zvezkih sem našla le dve manjši pravopisni napaki. Ostale poprave so bile brezhibne. 90 % učencev je tudi pravilno odgovarjalo na postavljena vprašanja ob koncu ure. Tudi disciplina je bila dobra. Le ena skupina se je pritožila, češ, da jim vodja noče razložiti stvari in da pravi: »V knjigo poglej!«

Iz razreda sem odšla s prijetno zavestjo, da je bilo teh 45 minut dobro izrabljenih, da je bila poprava napisana lepo in pravilno, še prav posebno pa sem bila vesela, da mi ni bilo treba poprav pregledovati doma.«

Iz poročila tov. Vidmarjeve je razvidno, da je bil čas kar se da ekonomično izrabljen in učni smoter dosežen. Skupinsko ne kaže delati vsako uro in tudi ne vso uro, je pa lahko skupinski pouk prijeten in predvsem poživlja ure, ki utegnejo pri običajni frontalni delovni obliki zaradi svoje enoličnosti negativno vplivati na učenčevo sodelovanje z učiteljem in zanimanjem za predmet. Zato nam ta način lahko večkrat pride prav tudi pri popravi šolskih nalog.

Vitka Kolar

Uspešen seminar za vzgojitelje

OBOGATITI KULTURNO-ESTETSKO VZGOJO VAJENCEV IN DIJAKOV V DOMOVIH

»Želimo našo prakso na področju kulturno-estetske vzgoje med vajenci in dijaki še dalje obogatiti, težimo po kvalitetnejšem izrazu naših prizadevanj,« to je bil osnovni motiv za sklicanje seminarja, ki sta ga pripravila vzgojiteljem Slovenije Zveza kulturno prosvetnih organizacij Slovenije in pa skupnost dijaških domov in domov mladine v poklicnem izobraževanju SRS. Ni čuda, da ji tehtno pripravljen seminar žel med vzojitelji najširše zanimanje, zaradi česar je bila dvorana v domu tehniških šol v Ljubljani iz dneva v dan sedaj, med zimskimi počitnicami polna zvestih poslušalcev in sodelavcev. Področje je široko, saj zajema težnja po krepkejšem izrazu kulturno-estetskega uveljavljanja v naših domovih dolgo vrsto dejavnosti prav tedaj, ko oblikujemo mladega človeka, ko ga vzgajamo,

Tu se srečujemo z različnimi oblikami našega umetniškega sveta, tu se seznanjamo z ustvarjalci odrske besede, proučujemo glasbo, slikarstvo, literaturo, likovno umetnost, ne zapiramo vrat vsemu onemu, kar nam bo omogočilo, da se otresemo eksperimentiranja. Hočemo pač na pot sistematičnega dela na področju kulturno-estetske vzgoje. Številni predavatelji so vsak s svojega področja osvetlili probleme, ki naj omogočijo današnjemu vzgojitelju, da pride preko splošnih smernic do konkretnega organizacijskega dela med njemu poverjene dijake in vajence. Napačno bi bilo trditi, da se na področju estetske vzgoje v naših domovih ni naredilo že marsikaj. Prav obratno. Že so v domovih filmski, kino, foto in mladinski klubi, že imajo svoje mesto predavanja, tu je smisel za oglede razstav, za literarne in glasbene ure, bogate se knjižnice, pripravljajo akademije. Vendar v nezadovoljstvu je napredek. In prav tu je opravil tečaj svojo pozitivno, nadvse pohvalno nalogo, saj je prikazal preko 70 vzgojiteljem, ki so prišli na seminar od Maribora do Kopra in od Novega mesta do Jesenic, kaj in kako se da še marsikaj izpopolniti, dobro organizirati, kako sprejeti nove metode dela, kakšna bodi nadaljna aktivizacija na področju kulture. Lep izbor po temah, ki jih je bila dolga vrsta, je pritegnl vzojitelje, zato je mogoče pričakovati, da bodo izbranim besedam sledila tudi dejanja na terenu, med mladino. Saj je zdrav, pravilen čut do sveta lepote bogat in neusahljiv vir do vsega čudovitega, kar ustvarja človeka. Ni dvoma, da bodo konkretna navodila, novi prijemi pedagoškega dela želi uspeh med tisoči mladih ljudi, ki so sedaj v dijaških domovih.

Vsak vzgojitelj je dolžan, da posreduje mladini kulturo, da vnaša v svoje vzgojno delo estetske elemente v vseh možnih oblikah.

Stiki med Zvezo kulturno-prosvetnih organizacij in skupnosti domov so tako vzpostavljeni in žele dobiti trajnejšo in popolnejšo vsebino; splošna, načelna vprašanja bodo dobila svojo specialno obdelavo na strokovnih aktivih, kjer bo šlo za proučevanje in študij do podrobnejših meril, da bi tako zorelo v domovih prepričanje o pomembnosti tega dela.

V. D.

Iz mariborske pedagoške kronike

PREDAVANJA IN PRIČAKOVANJA

Med muhavo zimo je najprimernejši čas za razgibano predavalno sezono pri večini društev. Privlačne teme so predavatelji, ki se stvarno zavedajo, kaj pričakujejo poslušalci od njih, in to znajo tudi kakovostno oblikovati, prinašajo v vsakdanje delo in življenje šolnikov vendarle dokaj pobud in razgleda iz širšega sveta in višje perspektive, čeprav vseh priporočenih misli in predlogov ni možno takoj uresničiti že v jutrišnji praksi. Vzbude pa le vest, kritičen pregled prehojene poti, včasih pa tudi vznemirijo samozadovoljneže.

Vsakomur, ki želi duhovno napredovati, je potrebno prepričanje, da še tako skrbno interno šolsko delo z otroci strokovno še ni do kraja izoblikovano in da je treba biti iz leta v leto pripravljen na večje ali manjše korekture, to se pravi sproti spoznavati vrzeli in napake ter se z njimi nenehno boriti, da bi jih ob pravem času odpravili. Kar je bilo pred leti še relativno dobro in priporočljivo, utegne postati pozneje, če ne že skrajno slabo, pa vsaj manj primerno, zaostalo in preveč šablonsko za novi čas, za nove potrebe. Okostnelost oz. tradicionizem v pedagoški praksi je nevaren pojav tako za pedagoške delavce, kot za njihove učence, s čimer pa ni rečeno, da je nepremišljeni modernizem šolstvu koristen. Vsekakor je stalna izmenjava izkušenj, tanek posluh za novosti in izsledke sodobnega časa potreben, sem in tja tudi v obliki predavanj, ki terjajo od poslušalcev sorazmerno manjši napor kot pa individualen študij kakega težjega strokovnega dela v krvavi stiski za čas.

V Mariboru je večkrat priložnost, da poslušamo predavatelje od drugod in lahko rečemo, da vabil ne odklanjajo. Tako je bil nedavno v gostih Pedagoškega društva zagrebški univ. prof. dr. **Peter Guberina**, ki je v živahni in duhoviti obliki razpravljal, opirajoč se na lastne izsledke, o **novih metodah za pouk tujih jezikov.** Ker z enim predavanjem ni mogoče na drobno prikazati celotne problematike, bi bil potreben večdnevni seminar tudi pri nas, kot je bil v Ljubljani z eksperimenti in drugimi nazorili. Daleč znani strokovnjak je bil pripravljen za tako sodelovanje z našimi učitelji tujih jezikov.

Naš naslednji gost je dr. **Ivan Furlan** iz Zagreba, ki bo 10. februarja predaval o svojih **vtisih o ameriškem vzgojnem in šolskem sistemu,** ki ga je od blizu opazoval lani ob večmesečnem obisku v ZDA. Kot avtor številnih razprav in publikacij je znan tudi slovenskim šolnikom, saj v svojih delih spretno povezuje teorijo s prakso in upošteva psihološka dognanja pri pedagoškem delu. Naslednji dan bo pa razvil svoje misli o **programiranem pouku in učenju** v posebnem predavanju profesorjem višjih šol v predavalnici EKŠ — bo pa še dovolj prostora tudi za druge interesente. V bodočih letih ne bomo mogli mimo programiranega pouka in učenja, če se hočemo rešiti spon stare klasične didaktike, kajti učiti se ne pomeni samo »pazljivo poslušati« svojega še tako nazornega učitelja pred popisano šolsko tablo, temveč prenesti posamezne faze učnega procesa, ki ga bo treba še dalje psihološko raziskovati, na učence ob primernem delovnem materialu, katerega bo treba še izdelati, ker naši učbeniki tem zahtevam še niso kos in niti niso bili pisani za take namene.

V drugi polovici februarja bo o dveh temah razpravljal graški prof. dr. **Fridrih Hillebrandt,** katerega delo **Temelji nove šole** je izšlo 1958 v slovenščini, lani pa je v Münchnu izdal obširno knjigo **»Elementare Statistik«** (300 strani) s številnimi slikami, diagrami in vajami za urjenje v statistični tehniki. F. Hillebrandt bo v Mariboru kot gost PD predaval prvi večer o **ekonomizaciji in individualizaciji duševnega dela šolskih otrok,** drugi dan pa o **poteku duševnega dela otrok v šoli.** Predaval bo sicer v nemščini, vendar bodo njigova izvajanja po miselnih celotah sproti slovenili, ker je predavatelj že oddal svoj tekst za prevod. Vsako predavanje bo dopolnjeno z episkopskimi slikami.

Morda utegne kdo oporekati programu in izbiri predavateljev, češ, kje so domači strokovnjaki, ki najbolje poznajo probleme domače srenje, strokovni nivo ljudi in akutne potrebe določenega terena. Vse to je resnično, toda vsi naši pedagoški delavci so močno zaposleni na svojih matičnih zavodih z rednimi dolžnostmi, dokler ne izklešejo trdnejšega profila višjemu šolstvu, ki je v razvoju do svoje končne podobe.

Končno je v pripravi še **III. pedagoški teden** Vzgojne svetovalnice, ki bo obsegal vrsto problemov iz družinske vzgoje, otroškega zdravstva in šolskega življenja. Na posameznih večerih bo govora o tipologiji mater in važnosti prvih življenjskih let otrok za njihov bodoči razvoj osebnosti, o nevrozah pri otrocih, njihovi simptomatiki, vzročnosti in terapijo, o nekaterih težjih obolenjih in njih posledicah (meningitis in encephalitis) in o manj razveseljivih učnih uspehih šolske mladine. Probleme teh področij bodo pojasnjevali iz svojih stališč psiholog, psihiater, socialni delavec, pedagog, pediater in zastopniki učencev oz. dijakov. Ob pestrem in aktualnem programu bo nakazanih dovolj dejstev in pobud tako staršem in učiteljem, da se vsi resno zamislimo v vzgojne zahteve in probleme današnjega zapletenega časa in njegovega vpliva na mladi rod.

— Alže —

»VELETEKSTIL«

TRGOVSKO PODJETJE
S TEKSTILOM NA DEBELO IN DROBNO
LJUBLJANA, MASARYKOVA 17

● VABI POTROŠNIKE,
DA OBIŠČEJO NJENE POSLOVALNICE
V LJUBLJANI

DRUŽBENA VLOGA PEDAGOŠKEGA DELA

Nedavno tega smo bili priče energičnim zahtevam, naj se vzgoja in izobraževanje kot eni izmed najvažnejših družbenih dejavnosti uvrstita na svoje pravo mesto. Če je bil takrat poudarek na finančnih sredstvih kot na najobčutljivejšem problemu te dejavnosti, nas ne bi smelo to zavesti, da bi gledali na problem uveljavljanja vzgoje izobraževanja samo s tega vidika. Zanje bi bil za sedanji čas primeren dokaj poenostavljen zaključek: če smo v sedanjem trenutku, ko je nujno uvesti v gospodarstvu neke posebne ukrepe, deležni istih tudi na tem področju kot proizvodnjo podpirajoče delovno področje, v skoraj enakem obsegu (obvezne rezerve), je to dokaz, da smatrajo pedagoško dejavnost za nekaj, kar ne more biti neodvisno od gospodarstva. Če pa smo že izenačeni v slabem, zakaj tudi ne bi bili v dobrem, torej tudi takrat, ko gospodarstvo zna in more ustrezno nagrajevati svoje kadre, za prosvetne delavce pa trdi, da ničesar ne proizvajajo, da spadajo v družbene službe itd.

Že sama razmejitev družbenih dejavnosti na proizvodne, gospodarske in družbene službe, kamor spadajo javna uprava, zdravstvo, sodstvo, socialno varstvo in prosveta, marsikoga, posebej pa tistega, ki prične te dejavnosti razporejati po važnosti, zavede na napačna pota, na napačne in socializmu neustrezne zaključke. Ni redek primer, da dobi na področju družbenih služb prvo mesto uprava, »ki zbira, razporeja in zagotavlja vsem ostalim področjem sredstva za obstoj«. Vemo, da je uprava še potrebna, vendar pa v pogojih uveljavljanja samoupravljanja na vseh področjih; v nadaljnjem kvantitativnem in kvalitativnem razvoju samoupravljanja mora računati na to, da ni smisel samoupravljanja v tem, da upravljanje podkrepi, marveč, da ga nadomesti. Za kvantitativen in kvalitativen razvoj samoupravljanja pa je vsekakor najvažnejše izobraževanje in vzgoja vseh delavcev, brez ozira na področje njihovega dela. Kakor dobro organizirana zdravstvena služba predstavlja ugoden in nenadomestljiv pogoj za uspešno proizvodnjo in delo na sploh, tako sta izobraženost in vzgojenost tudi pogoj za smotrno delo in kvalitetne rezultate, še posebej pogoj dobremu samoupravljanju.

Zato je bilo prosvetnim delavcem ves čas jasno, tako kot jim je sedaj, da se ne morejo in ne smejo izločevati iz celotnih družbenih dejavnosti, oziroma da se morajo uveljaviti kot njihov izvorni, temeljni partner. Na čem smo temeljili svoje prepričanje?

Ne bi se spuščal v obravnavo, kakšno vlogo in mesto sta zavzemali vzgoja in izobraženost v različnih oblikah razredne družbe, o čemer je napisano ogromno besed in knjig. V sedanji generaciji prosvetnih delavcev pa bi le rad obudil spomin na čase, ko so nam razni marksistično usmerjeni učitelji z neopisljivo vnemo razlagali družbeni pomen pedagoškega dela v pogojih diktature proletariata in graditve socializma. Za primer bi navedel predavanje za našo generacijo nadvse zaslužnega pedagoškega delavca, pokojnega Jožeta Dolžana, ki ga je imel leta 1947 učiteljskim tečajnikom v Celju o tem vprašanju. Izhodišče so mu bile vse znane družbene dejavnosti od fizičnega do najzahtevnejšega znanstvenega dela, njim ob strani pa je postavil pedagoško dejavnost kot tisto znanstveno utemeljeno praktično dejavnost, ki posreduje mlademu rodu oblike dela, oblike in vsebino znanstvenega delovanja in tiste moralne norme, ki dajejo neki družbi pečat razvitosti, humanosti nenehnega izpopolnjevanja itd.

Takšno tretiranje pedagoške znanosti in dejavnosti pa nalaga delavcem, ki so se odločili za pedagoški poklic, ogromne naloge in ogromno odgovornost. Najsi še tako trdimo, da je ena glavnih nalog socializma odstraniti podedovane razlike med fizičnim in umskim delom, jih ne bomo, če bomo mislili ob tem zgolj na sredstva in predmet dela ter na posledice, rezultate tega dela, na njihovo nagrajevanje, pozabljali pa na spoštovanje delavca v delovnem procesu, na delovne odnose, na delavca kot samoupravljavca in na njegovo uveljavljanje v prostem času, ko vzpostavlja stike in odnose z delavci na drugih področjih fizičnega in intelektualnega dela. Obseg udeležbe umskega dela pri fizičnem delu ni in ne more biti odvisen zgolj od stopnje razvitosti delovnih sredstev ali predmeta dela, organizacije in od delitve rezultatov dela — proizvodov, razen če nimamo pred očmi le bolj ali manj zaostalo, tehnično nerazvito obrtniško proizvodnjo, v kateri opravlja vsa ta dela en in isti človek.

To pa za nas ne more biti izhodišče za uveljavljanje združenega fizičnega in umskega dela, saj iz dneva v dan bolj razvijamo industrijsko proizvodnjo s tehnično razvitimi sredstvi (tekoči trak, avtomatizacija), marveč je izhodišče lahko predvsem samoupravljanje proizvajalcev, ki ne zajema samo procesa proizvodnje, marveč tudi načrtovanje, proučevanje trga, razdeljevanje in predvsem odnose, ob katerih se ustvarjajo določeni proizvodi. Za socializem gradečo družbo je možno edino tako izhodišče, sicer bi tudi mi mrali ugotavljati to, kar ugotavljajo v razvitih kapitalističnih deželah, kjer je avtomatizacija na višku: da tako delo telesno in duševno siromaši delavca, ga mehanizira, razčloveči v robota. Od takšnega stališča pa vodi ravna pot k ugotovitvi, da je za takšno delo potrebna izobrazba in za ustrezne proizvajalne odnose ustrezna vzgoja in seveda s tem tudi opredeljena, določena družbena vrednost pedagoške dejavnosti. Torej, če bi naj pedagoški delavci razgrinjali pred mladim rodom in v njem uveljavljali tisto najboljše, kar naj bi dosegla in kar more doseči socializem gradeča družba, pote mso obvezani proučevati vse dejavnosti družbe, medsebojne odnose ljudi v njih, jih objektivno ovrednotiti, nevredne pojave ožigosati in zavreči, najvrednejše pa vključiti kot izobraževalno in vzgojno vsebino svojega dela. Potemtakem ne samo, da niso dolžni brez ugovorov prenašati neupravičene kritike na račun svojega dela, podcenjevanja svoje družbene vloge, marveč so dolžni, da po svojih sposobnostih in moralnih močeh ovrednotijo, ocenijo in če je treba javno kritizirajo vse tisto, kar poneumlja, ponižuje in moralno kvari mladino.

Jasno je, da predstavlja osnovno delo pedagoškega delavca delo z učenci v razredu in v šoli izven razreda v smislu predmetnika in podobnih učnih načrtov. Kakšno naj bo to delo, je bolj ali manj vsem znano, vsi učiteljski zbori pa bi se morali truditi, da ga čimbolje opravijo. Temeljita strokovna usposobljenost in pripravljenost na učno uro sta pogoj učinkovitemu in uspešnemu delu, ki bo tembolj uspešno, kolikor bolj vključujejo učitelji v učno snov tudi naključno pridobljeno znanje učencev. Prav tako pa bo vzgoja mladega rodu tembolj učinkovita kolikor bolje bodo poznali pedagoški delavci vse tiste vzgojne faktorje, ki vplivajo nanj izven šole, torej v družini in širšem družbenem okolju. Tako bo sicer od življenja ostale družbe, zaradi proučevalnih nalog, odmaknjena šola pridobila na aktualnosti in življenjski bližini, saj vemo, da je še tako dobra šola bolj ali manj slaba improvizacija resničnega življenja.

In če vemo, da boljše ali slabše pogoje dela v naši družbi ustvarjajo proizvajalci, delovni ljudje kot samoupravljavci, potem je brez dvoma zelo važno

(Nadaljevanje na 7. strani)

RADIO IN ŠOLA

Nižja stopnja: 4. februarja ob 14.05
5. februarja ob 8.55

AZIL

Po semestralnih počitnicah so šolarji spet zbrani v šolskih klopeh, da bodo živeli in delali drug ob drugem in drug z drugim. Pravo in pošteno tovarištvo ima pri tem neprecenljivo vrednost. To vrednost bi radi podčrtali tudi z našo oddajo — pa smo zato za uvod v novi semester izbrali Kristine Brenkove Azil. Oddaja je vzeta iz arhiva, vendar je vredna ponovitve.

Katarina, dedek in mama so trije, ki žive v skromnem, a toplem domu in se imajo radi; očeta je deklici ugrabila vojna.

Katarina se vrne tisti večer iz šole molčeča in zagrenjena. Dedku ne mara povedati, kaj jo je bilo prizadelo. Šele ko skupaj prebirata leksikon in naletita na besedo azil, kar pomeni varno zatočišče preganjanih, zažarijo dekletcu oči; našla je nekaj, kar potrebuje: zatočišče. Potem je dedku povedala, da sta jo razočarali sošolka Alena in učiteljica. S to izpovedjo je med dedkom in Katarino spet vse čisto. In da pozabita grenke nevšečnosti, ki jih prinaša življenje, se umakneta, dokler ne pride mama, na samotni beli otok — v azil.

Tedaj zapoje na vratih zvonec in vrne oba — deklico in dedka — s sanjskih poti v resničnost. Pred vrati stoji Alena, solzna in skesana: jutri se bo obtožila učiteljici. Katarino prosi oproščenja, prinesla pa ji je v dar svojo punčko, ki odpira in zapira oči.

Zdaj Katarina ne potrebuje več azila. Dedek ji ga bo shranil, da se bo mogla umakniti vanj, ko ga bo spet potrebovala.

Srednja stopnja:
8. februarja ob 8.55
9. februarja ob 14.05

MOJ LJUBI SIN ČABI

To je naša prva oddaja po semestralnih počitnicah. Otroci v šoli bodo še polni vtisov in spominov iz zimskih iger na snegu in ledu. A za marsikoga bo misel na slabe rede, ki jih je dobil v prvem semestru, težka in žalostna. Prav njim je oddaja Moj ljubi sin Čabi namenjena. V prisrčno zgodbo je vpletena vzpodbudi k učenju, vzpodbuda vsem otrokom, ki bi v življenju vendarle nekaj radi postali.

MLADINSKE RADIJSKE IGRE

6. februarja — Franjo Kumer: **PISANA ŽOGICA** (prva izvedba)
13. marca — François Rabelais: **VNUK BREZ DEDKA** (ponovitev)
20. februarja — Mirče Šušmel: **SLIKANICA O FERDINANDU** (prva izvedba)
27. februarja: **VESELI TOBOGAN** — javna oddaja za otroke
6. marca — Marija Cerkovnik: **PRAVLJICA O ČEVLJARČKU IN ČEVELJČKIH** (prva izvedba)
13. marca — Francois Rabelais: **POGAČARSKA VOJNA** (ponovitev)
20. marca — Friedrich Feld: **ČAROBNI LOK** (prva izvedba)

Nižja stopnja:

4. in 5. februarja: **AZIL**
11. in 12. februarja: **VELIKI, PRIJAZNI KLJUČ**
18. in 19. februarja: **POJTE Z NAMI...**
25. in 26. februarja: **POTOVANJE NEKDAJ IN DANES**
4. in 5. marca: **TUDI ONA NI OSTALA OSAMLJENA**
11. in 12. marca: **KADAR ZMANJKA ELEKTRIKE**
18. in 19. marca: **SREČNI METULJ**

Srednja stopnja:

8. in 9. februarja: **MOJ LJUBI SIN ČABI**
15. in 16. februarja: **IGRAJMO SE ODMEV**
22. in 23. februarja: **OJ, TI PUST, TI ČAS PRESNETI**
1. in 2. marca: **O LEPEM VEDENJU**
8. in 9. marca: **CICIBAN — CICIFUJ**
15. in 16. marca: **BRANKO ČOPIĆ JE DOMA POD GRMEČEM**

Višja stopnja:

8. in 10. februarja: **VASCO DA GAMA**
15. in 17. februarja: **ODKRITJE RADIJA IN RADIOAKTIVNOSTI**
22. in 24. februarja: **STIL SKOZI ČAS**
1. in 3. marca: **FRAN SALEŠKI FINŽGAR**
8. in 10. marca: **V DŽUNGLAH NOVE GVINEJE**
15. in 17. marca: **ELEMENTI SE PRETVARJAJO**

Višja stopnja:
8. februarja ob 14.05
10. februarja ob 8.55

VASCO DA GAMA

Namen oddaje je, da bi se poslušalci seznanili z osnovnimi zgodovinskimi dejstvi o odkritju pomorske poti v Indijo in bi bolj ali manj razumeli nagibe, ki so silili evropske vladarje v petnajstem stoletju k odkrivanju novih pomorskih poti in novih delov sveta. Poleg tega pa hoče oddaja prikazati, kaj pomeni Gamovo odkritje za poznejše gospodarsko in politično življenje Evrope.

Vse petnajsto stoletje in še nekaj stoletij prej je bila vsa velika trgovina v rokah italijanskih trgovcev, ki so iz sredozemskih pristanišč, predvsem iz Carigrada, Kaira in Aleksandrije, na ladjah tovorili v Evropo indijske dišave, dragocene tkanine in dragulje. Blago so kupovali od arabskih trgovcev, ti pa so ga dobivali prek Perzijskega zaliva. Že samo bogastvo, ki se je na račun evropskih potrošnikov od te trgovine stekalo v italijanska mesta Benetke, Genovo in Piso, bi moralo slej ko prej roditi zavist v drugih evropskih deželah. K temu pa so se pridružila še turška osvajanja v vzhodnem Sredozemlju. Turki so prej tako donosno trgovino močno omejili, predvsem pa so zaradi njih močno narastle cene vzhodnjaškemu blagu. Vse te okoliščine so nujno morale vzpodbujati vladarje v iskanju poti.

VASCO DA GAMA

Vsa velika geografska odkritja so posledica tega prizadevanja. Krištof Kolumb je za špansko krono iskal pot v Indijo, pa je odkril Ameriko; še pozneje je portugalski kapitan na poti v Indijo zavil predaleč proti jugozahodu in čisto po naključju zadel na južnoameriško celino.

Med najbolj prizadevnimi vladarji, ki so iskali pomorsko pot v Indijo, so bili portugalski kralji. Portugalski infante Enriko, znan po imenom Henrik Mornar, je vse svoje življenje posvetil izgradnji portugalske mornarice, zemljepisni položaj dežele pa je Portugalce tako ali tako že od nekdaj silil na morje. Boji z Mavri v severni Afriki, s katero so v neposredni soseščini, so jim to celino še bolj približali in nič čudnega ni, da so njihove ladje prodirale vedno bolj proti jugu ob zahodnoafriški obali.

Tako se je tudi rodila misel, da je Afriko mogoče na jugu objadrati in nato v vzhodni smeri priti v Indijo. Prvo, namreč objadrati afriško celino, je uspelo portugalskemu kapitanu Bartolomeu Diasu že leta 1487, šele deset let pozneje, in sicer 8. julija 1497, pa je iz lizbonskega pristanišča pod poveljstvom plemiča Vasca da Gama odrinilo majhno ladjevje z izrecno nalogo, naj odkrije pomorsko pot v Indijo. Vasco da Gama bi se moral pravzaprav svojim predhodnikom, ki so doživeli poraz, in njihovim izkušnjam zahvaliti za svoj uspeh. Vsekakor pa gre njemu zasluga, da je prvi opravil to, za tiste čase skrajno nevarno in tvegano pot. Bil je prvi Evropejec, ki je prišel v neposredni stik s trgovino v indijskih pristaniščih. Po nekaj letih surovega vojskovanja pa so Portugalci iz Indije docela izrinili arabske trgovce in reka bogastva se je brez posrednikov začela izlivati v zahodnoevropska pristanišča. Sredozemska trgovska in pomorska mesta so jela propadati, svet je postal večji, Evropa pa bogatejša na račun prebivalstva v novoosvojenih deželah. Odkritje pomorske poti v Indijo pomeni rojstvo evropskega kolonializma.

Nižja stopnja: 11. februarja ob 14.05
12. februarja ob 8.55

VELIKI, PRIJAZNI KLJUČ

To je priredba Suhadolčanove ertice, z njo pa želimo nuditi malim poslušalcem prijetno poslušanje, hkrati pa tudi drobec v premislek. Gre namreč za čudno velik, a skrivnosten ključ, za ključ, ki odklepa vrata željam; vsakdo pa, ki s tem ključem odpira, mora vedeti — kaj je zaupanje.

Navihanca Andrej in Primož že dolgo želita dobiti ključ, ki visi v tetini veži tako visoko, da ga ne moreta doseči. Tistega dne, ko tete ni doma, jima ga sname dobri stric Kruhek, a preden jima ga izroči, jima pove tisto o zaupanju. Fantoma opomin ne gre do živega, ker si ne predstavljata do kraja, kaj pomeni, pač pa brž stečeta, da si izpolnita željo.

Prva skrivnost, ki jo raziščeta, je veliko skladišče za trgovino. Polno je čudes, polno lepega, a ko si hoče vzeti Primož lesenega konjiča za spomin, Andrej pa rdeče kolo, pade ključ sam od sebe na tla, da hudo zaropota. Fantiča že malce zaslutita, kaj pomeni tisto o zaupanju, popustita vse, kot je bilo, in skrbno spet zakleneta skladišče. Druga želja pelje Andreja in Primoža v Puhovo garažo. Ko z vsem užitkom ogledujeta lepi, novi avto, je prime nepremagljiva želja, da bi se z njim popeljala. Že se pripravljata, da avto odkleneta, ko ključ spet z ropotom strese njuno vest. V vodni hišici, kjer ju mika, da bi zaprla vodo, da bi je zmanjkalo v vseh pipah v mestu — pa se sama še pravi čas streznita in se zavesta neprimernosti takega početja; in ključu ni treba zaropotati.

Še ju mika potep, a obljubila sta stricu Kruhku, da se bosta pravi čas vrnila. In obljuba dela dolg. Okusila sta slast izpolnjenih želja, hkrati pa sta postala bogatejša za spozanje — kaj je zaupanje.

Srednja stopnja: 15. februarja ob 8.55
16. februarja ob 14.05

IGRAJMO SE ODMEV

Oddaja želi prikazati enega od manj znanih metodičnih postopkov, ki jih zahteva sodobni glasbeni pouk.

Izhodišče je igra odmeva — ponavljanje glasbenih celot v obliki posnemanja.

Igra odmeva, ki lahko nastopa tako v ritmičnem kakor v melodičnem delu, bo tokrat prikazana le v melodični obliki. Pomembna je za vse nadaljnje sistematično glasbeno delo, saj pomeni po ritmični obdelavi besedil in petju pesmi prvo abstrakcijo kot pripravo za zavestno opazovanje glasbenih pojavov. Sili k dojemanju in podajanju glasbenih celot, razvija glasbeni spomin, pripravlja glasbeni narek, lahko pa je tudi ena od oblik učenja nove pesmi.

Igra odmeva razen tega, kakor bo pokazala tudi naša oddaja, neposredno vodi v igro vprašanje — odgovor. To je ena najpreprostejših oblik otrokove lastne ustvarjalnosti, ki razvija smisel za glasbeno oblikovanje in polagoma vodi do širših glasbenih oblik.

V oddajo bo vključena znana uspavanka Nina, nana ni, zaspi, otrok, zaspi, ki se bo s preprosto instrumentovno spremljavo in z uporabo poprej pridobljenih otroških ustvarjalnih poskusov razrazsla v širšo glasbeno obliko.

Lahki glasbeni primeri in majhna instrumentalna zasedba zagotavljajo izvedljivost tudi v skromnejših razmerah.

Nižja stopnja: 18. februarja ob 14.05
19. februarja ob 8.55

POJTE Z NAMI...

PUSTNA

(Janez Bitenc)

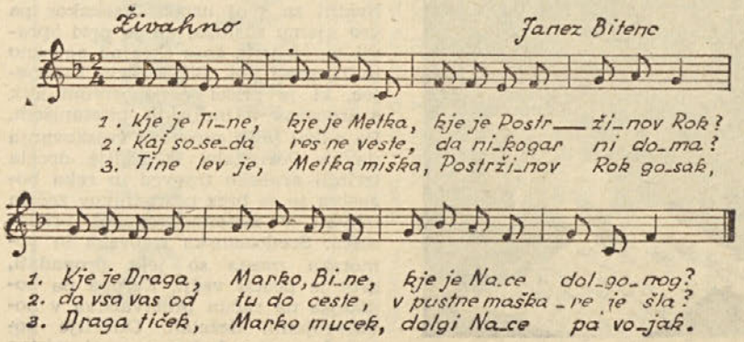

Višja stopnja: 15. februarja ob 14.05
17. februarja ob 8.55

ODKRITJE RADIJA IN RADIOAKTIVNOSTI

V tej prvi od petih oddaj iz cikla o jedrski fiziki nam avtor pokaže začetne korake v svet radioaktivnosti. Postavi se v položaj raziskovalcev in skupaj z njimi odkriva nove pojme.

Začelo se je 20. januarja 1896 na nekem sestanku pariške Akademije, na katerem je znani francoski fizik in matematik Henri Poincaré predaval nič manj učenim kolegom. Ko jim je pokazal neko fotografijo, so se učenjaki začudili kot le kaj: na njej je bila naslikana človeška roka — toda kako! Skozi meso so se jasno videle kosti! Nam bi se takšna slika ne zdela prav nič čudnega, saj je Poincaré kazal svojim poslušalcem rentgensko sliko roke. Med strmečimi poslušalci je bil tudi fizik Henri Becquerel, ki se je že več let ukvarjal s fluorescenčnimi in fosforescenčnimi snovmi.

Po končanem predavanju je odhitel v svoj laboratorij in zbral vse fluorescenčne snovi, ki jih je imel pri rokah. Poskušal je nekaj tednov. Izkazalo se je, da uranove soli oddajajo nevidne žarke, ki počrne fotografsko ploščo tudi v temi. Ugotovil je, da oddajanje teh nevidnih žarkov nima nobene zveze s fluorescenčno. Uran je tisti, ki oddaja nevidne žarke, katere je svet kmalu potem začel imenovati Becquerelovi žarki.

Mnogi znanstveniki po vsej Evropi so se začeli ukvarjati z njimi. Najslavnejša sta gotovo angleški fizik J. J. Thomson in njegov učenec Ernest Rutherford. Pa še nekdo drug se je začel zanimati zanje. To je bila mlada fizičarka Maria Curie. In naša oddaja govori predvsem o njej in njenem delu.

Marya Sklodowska, kot se je pisala pred poroko s francoskim fizikom Pierrom Curiejem, je bila doma na Poljskem. Študirala je v Parizu. Njeno življenje se je čisto spremenilo, ko se je spoznala in poročila s petintridesetletnim fizikom Pierrom Curiejem. Tako je dobila tovariša, ki jo je podpiral pri njenem delu.

Pri raziskovanju uranovih rudnin je ugotovila, da uranov smolovec seva štirikrat močneje, kot bi mogel sevati ves uran, ki je v njem. In tako je prišla na sled novemu elementu, ki je tudi radioaktiven.

Po dolgem delu sta zakonca Curie ugotovila, da sta v uranovem smolovcu skrita dva še neodkrita elementa in ne samo eden, kot sta mislila dotlej. Prvemu sta dala ime polonij, po Poljski, drugega pa sta imenovala radij — žarek: torej element, ki oddaja žarke.

Krstiti ta element je bilo zelo enostavno, ni pa bilo tako enostavno pridobiti ga toliko, da bi mu bilo mogoče določiti lastnosti. Nazadnje je nekega dne Marie Curie držala v rokah stekleno cevčico, v kateri ga je imela desetinko grama, porabila pa je nekaj ton rude in minila so štiri leta življenja. Radijev klorid je bil dvamilijonkrat bolj radioaktiven kot uran.

Curiejeva sta dobila za svoje velikansko delo vse priznanje. L. 1903 sta skupaj z Becquerelom dobila Nobelovo nagrado za fiziko. Kmalu nato pa je Pierre umrl in po njegovi smrti je Marie živela le za delo. Leta 1911 je ponovno dobila Nobelovo nagrado, tokrat za kemijo, ker ji je uspelo pridobiti kovinski radij. Prav tako kot je bilo vse njeno življenje povezano z radijem, je z njim povezana tudi njena smrt: umrla je za posledicami stalnega sevanja.

Srednja stopnja: 22. februarja ob 8.55
23. februarja ob 14.05

OJ, TI PUST, TI ČAS PRESNETI

Pustni torek je v mesecu februarju, ko si že vsak želi, da bi čimprej prišla pomlad, zato je s tem dnem vezano precej verovanj in vraž. Zima se bo umaknila, mraz in mrak bosta zamenjala toplota in sonce.

Slovani so prinesli iz pradavnine svoje dobre in zle bogove. Tudi Pust je eden izmed teh bogov. Seveda ni gotovo, ali so ga prinesli iz pradavnine ali so ga prinesli od prvotnih prebivalcev. Danes imenujemo pri nas pusta: Fašenk, Kurent ali Korant. Marsikje pa so na ime pozabili in slavijo le še pustni torek. Tokrat se ljudje našemijo in hodijo od hiše do hiše. Včasih so se šemili samo mladi fantje in skoro vsaka vas je imela drugačne običaje. Ženske in otroci niso predstavljali pustnih šem. To je bilo moško opravilo. S tem je bilo združeno verovanje, da s preoblačenjem prikličejo duhove umrlih, ki se vračajo na zemljo. Duhovi umrlih so zlobni, pa tudi dobri do tistih, ki so dobri z njimi. Zato moški, oblečeni v šeme, niso sami svoji gospodarji, ampak se vedejo tako, kot to hoče duh, ki se je vanje naselil. Naj se vedejo še tako čudno, povsod jih lepo sprejmejo. Kdor šeme obdaruje, temu je duh v šemi bodoči zaveznik, pomočnik in prijatelj.

Šeme tudi danes obdarujemo, čeprav ne verjamemo več, da bi nam lahko pomagale. In kakšno pomoč so ljudje včasih pričakovali? Najbolj razširjeno je bilo verovanje, da bo debela repa zrasla pri tisti hiši, kjer bodo maškare plesale v hiši z gospodinjo. Tak ples je bil brez besed. Pust je bil pač nekakšen praznik poljedelcev.

Novejše, sodobne navade pa so, da ob pustu razglašajo o različnih vsakodnevnih nepravilnostih v različnih krajih. Kritika, pa naj bo še tako ostra, ki je izrečena na ta dan, je dobro sprejeta in dovoljena. Ponekod vozijo s seboj upodobljene težave nekega kraja. Tako se je pustovanje pri nas s takšno obliko javne kritike popestrilo, čeprav je zgubilo precej svoje starodavnosti.

Takšna je približna vsebina oddaje, ki smo jo pripravili za pustne dni. Avtorica teksta je Joža Zagorc.

Višja stopnja: 22. februarja ob 14.05
24. februarja ob 8.55

STIL SKOZI ČAS

Naslov oddaje Stil skozi čas bi se moral pravzaprav glasiti Razvoj stila v slovenski književnosti, saj v njej ne bo govora o stilu na splošno, pač pa samo o stilu v književnosti, in to slovenski književnosti.

Začetno vprašanje se glasi: Kaj pa je to slog ali stil? Potem ko avtor obrazloži, da tudi v slikarstvu, kiparstvu, glasbi in drugih zvrsteh umetnosti govorimo o stilu, pove, da je to v književnosti način pisanja. V starih časih so pisali drugače, kot pišemo dandanes, tudi pravljica je napisana v drugačnem slogu kot roman, po slogu se ločita med seboj, recimo, Tavčar in Cankar, o nekom pravimo, da ima jasen stil, o drugem pa, da piše nerazumljivo.

Ko tako avtor pojasni, kaj vse je stil, nam s primeri iz slovenske književnosti pokaže, kako se je stil spreminjal skozi čas, in delno pojasni vzroke tega spreminjanja. Ena sama šolska ura je namreč premalo, da bi prišli problemu do dna, vendar upamo, da bo vsaj nakazala problem. Izbrani odlomki gredo od Primoža Trubarja in Janeza Svetokriškega, mimo Prešerna pa do Podbevška in Kosovela.

Oddajo je pripravil Rado Rupar.

Nižja stopnja: 25. februarja ob 14.05
26. februarja ob 8.55

POTOVANJE NEKDAJ IN DANES

Uvod pripoveduje, kako imamo vedno večje možnosti potovati in kako vedno bolj narašča promet. Kar težko se je že znajti v množici avtobusnih prog in v železniškem voznem redu, celo letalskih linij ni več tako malo. V večjih krajih nudijo potnikom orientacijo posebni potovalni uradi. Telefoni brnijo, ljudem se strašansko mudi. Sploh je dandanes tako, da vsi hitre, kot da bodo kdove kaj zamudili.

Tistih starih časov, ko zemlja še ni bila tako prepredena s telefonskimi žicami, železniškimi tiri in cestami, se še dobro spominja babica. Povabimo jo pred mikrofon in babica pripoveduje...

Babica se še spominja, kako je njen oče z vozom tovoril blago daleč na jug, k morju. Dobro se še spominja dneva, ko je skozi domačo vas stekla železnica. Kakšno čudo se jim je zdela lokomotiva in železna kača je vzbujala strah, dokler se je niso navadili.

Zdaj, ko je že stara, so zgradili skozi njeno vas cesto — avtomobilsko cesto, a to, kako je danes, bo vedel kdo drug.

Še je potovanje lepo tudi dandanes, nadaljuje babičino misel pripovedovalec, če je dovolj udobno in če so potniki kulturni in obzirni. Da pa temu ni vedno tako, pokaže mladim poslušalcem sličico iz trolejbusa, kjer se potniki nemarno prerevijo in jezikajo, pa še z vlaka, kjer se dve potnici, čeprav odrasli ženski, vedeta tako, kot je najmanj prav. Da je krog sklenjen, popolje poslušalca tudi na ladjo in nazadnje še v letalo.

Srednja stopnja: 1. marca ob 8.55
2. marca ob 14.05

O LEPEM VEDENJU

V šoli in doma se vedno znova pogovarjamo o lepem vedenju — vsaj opozarjamo na lepo vedenje in naši ljubi otroci nas prav zaradi teh pogostih opominov ne slišijo in tudi mi sami smo jim vedno v dober vzgled? Ljudje smo, s svojo dobro in slabo stranjo. Tako pravi tudi naš priljubljeni Frane Milčinski-Ježek. Naprosili smo ga, naj nam pripravi oddajo o lepem vedenju. Povedal nam bo v šali, duhovito, da mu bomo zares vsi prisluhnili in si potem marsikaj zapomnili.

Nižja stopnja: 4. marca ob 14.05
5. marca ob 8.55

TUDI ONA NI OSTALA OSAMLJENA

Osmi marec je v svoji osnovi dan borbenih žena, vendar je pri nas nekako spontano prerasel v praznik vseh žena; zato sodita vanj predvsem toplina in pozornost. Tak odnos naj bi vzbudila v malem poslušalcu tudi tale naša oddaja.

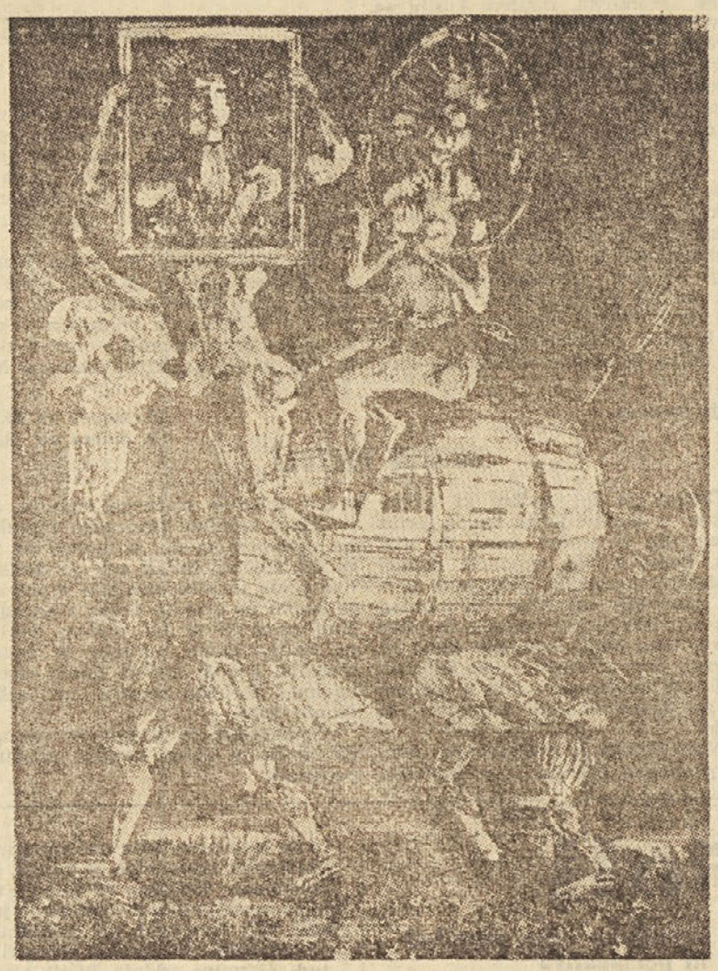

Oj ti pust, ti čas presneti...

Višja stopnja: 1. marca ob 14.05
3. marca ob 8.55

FRAN SALEŠKI FINŽGAR

Rodil sem se leta 1871, 9. februarja ob treh zjutraj. Nobenega življenja nisem pokazal. Žene okrog materine postelje so pritiskale uho na moje prsi in lovile utrip srca. Tudi moja šibka mamica je bila nezavestna. V ranem jutru so hiteli botri v mrzlo zimo z mano, da bi še živ prejel sveti krst. K materi je bil naprošen duhovnik.

Tisti dan je bil dan plahega trepetanja za dvojno življenje. Nihče v hiši ni glasno govoril. Šepetanje so se pogledovali in s strahom čakali. Žene so obupane zmajevale z glavo in prerokovale: »Kar sklenila bosta. — Oba hkrati.« — Oče se ni dotaknil dela. S povešeno glavo in z na hrbtu prekrižanimi rokami je hodil po hiši. Ves ljubi dan tako. Z ženami se je pomenil bolj z žalostnimi očmi ko z izgovorjeno besedo. Prišla je noč, vsa polna strahov in obupa, za vse brez spanja. Proti jutri pa se je prismejala iz kamre v hišo botra: »Fantek je zavekal! — Ona pa gleda in ga išče z očmi. — Rešena sta!«

Tako sem prišel v bolečinah na svet, kakor prihaja vsako noč na milijone človeških otrok. Prerokbe žena so bile v zmoti. Šibka moja mati je učakala sedeminosemdeset let, za mano se zapirajo vrata osemdesete zime.

Tako je opisal svoje rojstvo pisatelj Franc Saleški Finžgar, o čigar življenju in delu govori naša oddaja. S tem pa smo o oddaji povedali že vse. Kaj naj zapišemo še drugega? Morda samo to, da bo v oddaji močan poudarek na romanu »Pod svobodnim soncem«, iz katerega smo vzeli daljši odlomek, in da jo je pripravil univ. asistent Jože Koruza.

Srednja stopnja: 8. marca ob 8.55
9. marca ob 14.05

CICIBAN – CICIFUJ

Sleherni Slovenec pa se zaveda, da je Župančičev delež izreden. Govoriti o njegovem pomenu in njegovem prispevku v zakladnico slovenske besedne umetnosti ter obenem o njegovem dolgoletnem plodovitem sodelovanju v areni slovenskega kulturnega življenja je mogoče šele na višji starostni stopnji.

Oddaja poteka jasno, tako da jo bodo otroci razumeli in čustveno brez težav dojemali.

Mati padlega partizana je dolga leta živela v revni kletni izbi, sama, neopažena, zapuščena.

Nekega dne pa starko odpelje bolniški avto. Šele to vzbudi prebivalcem bližnje okolice pozornost: šele zdaj se zgane v njih občutek, da so pravzaprav pozabili nanjo.

Otroci zvedo, da je bil njihov šolski upravitelj mladostni prijatelj njenega sina Andreja. Gredo in mu povedo, kako je z Uršičevo mamo. Upravitelj stopi v razred in pripoveduje o Andreju. Nazadnje pravi: »Spomniti se je moramo vsaj zdaj, ko jo je bolezen priklenila na posteljo.«

In ko so jo v nedeljo obiskali, ji prinesli drobnih daril in rož z njenega vrta, ji obljubili, da bodo ta čas oni skrbeli za njene gredice, da bodo oni nosili cvetje na Andrejev grob in da jo bodo hodili obiskovat, ko bo spet doma. In Uršičeva mama je vsa srečna povedala: »Nič več nisem osamljena, prišli bodo, prihajali bodo...«

Višja stopnja: 8. marca ob 14.05
10. marca ob 8.55

V DŽUNGLAH NOVE GVINEJE

Nova Gvineja je danes zadnji rezervat, kjer žive ljudje tako kot njihovi predniki iz kamene dobe. Za Grönlandom je to največji otok na svetu, saj meri 772.000 km², vendar pa o njem vemo pravzaprav zelo malo: da je prvi belec, Španec Jorge de Meneses, stopil nanj leta 1526, potem pa so bili dolgo prepričani, da je Nova Gvineja polotok, povezan z avstralskim kopnim; šele slavni Cook je dokazal, da temu ni tako. Na tem otoku je bilo že veliko raziskovalcev, vendar pa še danes ne vemo, koliko ljudi živi na njem.

Tako bo naša oddaja skušala vsaj v grobih potezah pokazati to deželo neznanko, menda edini kraj na svetu, kjer še zmerom žive ljudožerci. Da bo ura bolj zanimiva, si je avtor Aleksander Marodić izmislil napeto zgodbo, ki nas bo popeljala v pragozdove pogorja Cooper. Ob njej pa je nanizano marsikaj, kar je kljub dozdnevni neverjetnosti, resnično.

Srednja stopnja:
15. marca ob 8.55
16. marca ob 14.05

BRANKO ČOPIĆ JE DOMA POD GRMEČEM

Naši otroci zelo dobro poznajo Branka Čopića, in sicer po knjigah za mladino in za odrasle, ki so prevedene tudi v slovenščino: Ognjeno leto, Muhaste pripovedke, Partizanske pripovedke, Doživljaji Nikoletine Bursaća, Ne joči bronasti stražar. Iz omenjenih knjig je avtorica oddaje o Branku Čopiću, Neža Maurer, izbrala nekaj najlepših odlomkov.

Doma je v gorati Bosanski Krajini pod veliko planino Grmečem. Po končani osnovni šoli v domačem kraju je odšel v nižjo gimnazijo v Bihaću. Svoje misli je prvič videl natisnjene, ko mu je bilo manj kot štirinajst let. Pisal je na učiteljišču v Banja Luki ter objavljal svoje sestavke v rokopisnem listu »Zembilj« (Cekar) in v listu Ogledalo. Učiteljišče je obiskoval v letih krize od 1928 do 1932.

Znanja in spoznanja željni dijaki so poleg literature in šolske snovi proučevali in sodoživljali težko življenje delovnih ljudi v kraljevini Jugoslaviji. Zbirali so se v Zvezo komunistične mladine Jugoslavije, izpovedovali svoje prepričanje in marsikaterega naprednega dijaka so vrgli iz šole. Tudi Branka Čopića so z mnogimi drugimi vred izključili in tako je nadaljeval učiteljišče v Sarajevu in v Karlovcu.

V Beogradu je študiral na univerzi. Leta 1941 je odšel v partizane. In pozneje zajema največ njegovih literarnih del osvobodilni boj. Otroške zgodbe je po vojni zbral v knjigah Partizanske pripovedke in Muhaste pripovedke. Med knjigami, ki so pisane za odrasle, so posebno lepi Doživljaji Nikoletine Bursaća.

Nižja stopnja: *11. marca ob 14.05*
12. marca ob 8.55

KADAR ZMANJKA ELEKTRIKE

V zvezi z razgovori o vodi in izkoriščanju njene sile dobijo učenci, kakor nam pravi učni program, že na tej stopnji mimo lastnih izkušenj tudi v šoli osnovne pojme o elektriki, predvsem seve o njeni mnogostranski uporabnosti. Današnja oddaja pa naj nazorno pokaže — čeprav to ne bo do kraja vsestransko — kako je takrat, kadar elektrike zmanjka. Avtor ing. Kalin je izbral mesto za kraj dogajanja, ker si je s tem pač zagotovil več raznolikih možnosti. Poslušalca seznani z družino, ki stanuje v desetem nadstropju visoke stolpnice. Trenutno sta fanta sama doma, pripravljena, da prisluhneta radijski oddaji »Nimaš prednosti«. Na lepem sprejemnik utihne. Okvara? Ne, tudi luč ne zagori, ko obrne Tone stikalo; zmanjkalo je torej elektrike. V tem se že sliši močno trkanje na vhodna vrata. Pride mati, obložena s težkimi mrežami in vsa zasopla, peš je morala v deseto nadstropje, češ da je pokvarjeno dvigalo, povrh pa še stanovanjski zvonec. A niti dvigalo ni pokvarjeno niti zvonec pri vratih — le elektrike ni. In če ni elektrike, bo treba počakati s kuho, ker imajo samo električni štedilnik. Čakajo torej, a pričakajo prej očeta kot pa tok. Ker s toplim kosilom, kot kaže, ne bo nič, bo morda kaj primernega iz hladilnika. V njem najdejo namesto ledu vodo, ker je hladilnik brez elektrike navadna škatla, za pod zob pa razen surovega mesa ni tudi nič primernega.

Morajo v trgovino. Na stopnišču zaslišijo klice na pomoč; v dvigalu je ostal med nadstropji sosed. Reši ga šele hišnik, ko na roko spusti dvigalo do vrat nižjega nadstropja. Tudi po mestu je marsikaj narobe. Tudi svetlobnih napisov ni. V ozki, mračni trgovinici si svetijo s svečo. V veliki trgovini se boje mraka brez elektrike, že zdaj pa jim nagaja blagajna, ker dela v redu le, ko je poganja električni tok. Ko se vračajo, je še zmero mrtvo vse, kar je povezano z elektriko.

Po skromnem, mrzlem kosilu se razvije med očetom in fantoma razgovor o tem, kolikšno škodo povzroči marsikje prekinitev toka, pa še o tem, kako elektriko sploh pridobivamo, kako jo dobimo v hiše in kako se zgodi, da elektrike zmanjka. Vse to, za učence na nižji stopnji težko razumljivo snov, je avtor razložil res preprosto in nazorno. Kakor dobivamo luč na kolesu iz dinama, tako imamo dinamo stroje v elektrarni, le da so ti neizmerno večji in jim pravimo generatorji, vrti pa jih vodna sila. V elektrarnah pridobljeno elektriko speljejo po žicah k potrošnikom. Ker je ta pot dolga, bi elektrika, kakršno uporabljamo, spotoma omagala; spremenijo jo zato v visoko napetostno in jo po daljnovodih pošljejo v svet. Visokonapetostna elektrika pa ni za vsakdanjo rabo, ker je premočna; v transformatorjih jo spremene v navadno pohlevnejšo vrsto in to napeljejo v hiše.

Kaj se tu sploh lahko pokvari? Lahko se pokvari na primer stikalo za visokonapetostno elektriko; v takem primeru zmanjka luči za široko področje. Če zmanjka toka v ožjem okolišu, je navadno kaj narobe v transformatorju.

Oba fanta vesta zdaj več o elektriki in z njima vred tudi mali poslušalci. Z njima vred si tudi oddahnejo, ko zagori spet luč in zapoje radio.

Višja stopnja: **15. marca ob 14.05**
17. marca ob 8.55

ELEMENTI SE PRETVARJAJO

Elementi da se pretvarjajo. Ta trditev je nezaslišana. »Elementi so vendar nespremenljivi; lahko se vežejo drug z drugim v kemijske spojine, toda prav tako lahko jih spet razdružimo in dobimo iste elemente,« so pravili. Da pa bi elementi razpadli, se spreminjali eden v drugega — neumnost!

Mladega angleškega fizika Ernesta Rutherforda, ki je trdil, da elementi niso nespremenljivi, so primerjali s kemiki v srednjem veku, ki so hoteli spremeniti svinec v zlato. Ko je na kanadski univerzi Mc Gill, kjer je leta 1898 komaj sedemindvajsetleten nastopil kot profesor in prvič predaval o svojem odkritju, so se stari učenjaki zgražali. In vendar...

Ernest Rutherford je s svojim mladim sodelavcem Frederickom Soddyjem odkrival skrivnost za skrivnostjo. Leta 1903 je Soddy odšel v London in na njegovo mesto je prišel mladi nemški fizik Otto Hahn, ki je bil štirideset let prav tako slaven kot njegov učitelj. Ko je leta 1907 Rutherford odšel iz Kanade, ker je sprejel službo profesorja na univerzi v Manchestru, je bil že zelo slaven učenjak, čeprav je bil star komaj šestindvajset let.

O tem čudovitem življenju Erneste Rutherforda in o njegovih odkritjih bo pripovedovala naša oddaja.

Nižja stopnja: **18. marca ob 14.05**
19. marca ob 8.55

SREČNI METULJ

Čeprav je to zgodba, ki pripoveduje o prijateljstvu in ki priča o tem, da si srečen samo, če nisi sam, bomo z njo vendarle skupaj z mladimi poslušalci pozdravili prvi dan pomladi; saj nam bo pomlad spet prinesla pisane metulje in ptice in vse tisto polno življenje, ki si ga želimo; prvi pomladni dan je obet, dasi tudi bo morda zasut s snegom in ga bomo morali presedeti za pečjo.

Mala Hanka je imela rojstni dan. Od prijatelja slikarja si je izprosila v dar sliko — srečnega metulja. In je slikar naslikal prelepega metulja na prelepem cvetu, a metulj ni in ni bil srečen, četudi mu je dorisal dva polža in hišo, dve ribi v potoku in barko pa cvetoče drevo z gnezdečimi pticami; ni bil srečen, dokler ni Hanka sama narisala še enega metulja. Saj si srečen lahko samo, če imaš še koga svojega kraj sebe, če nisi sam.

Pripovedka je ljubka in upamo, da jo bo v dobri izvedbi prijetno poslušati.

Miroslav Krleža — »Balade Petrice Kerempuha«. Tretji natis »Balad Petrice Kerempuha« Miroslava Krleže je na Slovenskem izšel pri Pomurski založbi z ilustracijami Jožeta Horvata-Jakija. Raznoteri literarni opus Miroslava Krleže je dovolj poznan, zato naj zadostuje znana literarnozgodovinska in estetska ugotovitev, da zavzemajo »Balade Petrice Kerempuha« posebno mesto ne le med Krleževimi leposlovnimi deli, temveč tudi v jugoslovanski književnosti. To delo je spričo tedanjih razmer izšlo prvič 1936 v Ljubljani! (Natis Pomurske založbe navaja letnico 1937.) Krleža se je poslužil kajkavsko-zgodovinskega jezika, da je pristneje predočil mozaik podob iz hrvaškega življenja v času Matije Gubca. Kljub povratku v preteklost pa je prisotna puntarska ost tudi ob času nastanka in izida knjige, pogosto z aluzijami na tedanje pojave. Ta svojstveni, originalni pandan Tillu Ulenspieglu je kljub patini starodavnosti (še posebej zavoljo jezika, kot ga mojstrsko rabi Krleža) in težki prevodljivosti doživel nekaj prevodov bodisi v odlomkih bodisi v celoti. Tudi ta natis »Balad Petrice Kerempuha« je ohranil originalno jezikovno obliko. Ob koncu knjige je prepotreben slovarček manj znanih izrazov, fraz in tujk, ki ga je sestavil dr. J. Jurančič.

Pomurska založba je poskrbela za impresivno, lahko rečemo, razkošno izdajo z ilustracijami samouka Jožeta Horvata-Jakija. Ilustracije k »Baladi Petrice Kerempuha« so seveda povsem svobodne, na besedilo skorajda nevezane fantazije in inačice figuralike bestiarija, ki se tudi prepleta z ornamentaliko. Vzdušje ilustracij razgrinja sivino in umiranje, variirana imaginacija živalskosti pa deluje sugestivno.

TV v šoli

Naša šolska televizija je že dobila določene oblike, marsikaj pa je še ostalo kot obet in perspektiva

Letos bodo potekla tri leta naših šolskih TV oddaj in redakcija že začenja s programskimi pripravami za sezono 1966-67. Po dosedanjih rezultatih in izkušnjah v šolah lahko napišemo morda ravno pravi čas nekaj misli za bodočnost.

Najprej o konceptu programa. Oblikujeta ga predvsem programska komisija in uredništvo oddaj, posredno tudi avtorji in šole kot uporabniki oz. ocenjevalci. Njegova kakovost je odvisna še od danih materialnih pogojev.

Svoj smisel pa dobi program šele ob uporabi v šolski praksi. Merili sta tu obseg in kvaliteta izkoristka, ki ga z oddajami dosežemo v učno-vzgojnem procesu. Ta efekt je razen od kvalitete programa odvisen od zavzetosti šol pri organizaciji udeležbe in od didaktične izrabe televizijskih šolskih ur, tehten pogoj pa so mu spet razpoložljiva materialna sredstva.

V ves ta splet je torej povezana vrsta elementov; obravnavali smo jih že večkrat in na raznih mestih, tudi v našem listu, vendar se mi zdi, da premalo povezano. Saj nam niso znani niti razni kvantitativni podatki, še manj pa njihovi recipročni odnosi.

Prav gotovo lahko zapišemo, da se je slovenska šolska televizija v preteklih treh letih že uveljavila kot nepogrešljiv, učinkovit in sodoben učni pripomoček povsod tam, kjer ga šole redno uporabljajo. Seveda so tudi tu še želje in pripombe. Vendar naletimo na drugi strani tudi na mnenja, da naša TV šola še ni dovolj upravičila pogojev za svoj obstanek, da je šolska praksa še ni ratificirala. Tu pa se srečujemo s pojavom, ki ga podobno opažamo tudi v gospodarstvu, to je klic po novih investicijskih sredstvih: na šolah za sprejemnike, naročnino, dodatne učne prostore itd., pri naši televiziji pa verjetno podobno. Ta zahteva je prav gotovo utemeljena v vsej naši prosveti in izobraževanju.

Že svoj čas smo se zavzemali za izmenjavo posameznih šolskih oddaj z Zagrebom. Te so nam sicer razen naših domačih edine dosegljive že sedaj, vendar vpadajo v čas, ki se ne ujema z našim razporedom ur, namenjenih televiziji. Lani je PD objavil program in želimo, da bi še nadaljeval. Nekatere učne enote so bile prav kvalitetne. Oddaje so zanimive tudi zato, ker se v svoji strukturi deloma ločijo od naših in bi zato popestrile naš program vsebinsko, metodično in morda še izvedbeno. Verjetno ne bi bilo tu nepremostljivih ovir niti glede jezika niti finančnih ali tehničnih.

Program bi lahko popestrile tudi aktualne oddaje, ki jih sicer ni mogoče programirati vnaprej, bile pa bi dobrodošle ob raznih domačih in svetovnih dogodkih. Včasih moramo spregovoriti o njih tudi v šoli, nimamo pa pri roki ponazorilnega gradiva, za kakršno bi lahko najbolje poskrbela televizija.

Predlagana izmenjava šolskih ur in uvedba aktualnih oddaj bi najbrž narekovali bolj elastično shemo programskega razporeda. Morda na ta način, da bi eno od štirih mesečnih ur rezervirali za take spremembe. Tako bi tudi odpadle zadrege z nepredvidenimi rokadami.

Uvedbo televizije v šolo smo svoj čas pozdravili kot mnogo obetajoč, sodoben premik v našem pedagoškem delu. Namenili smo ji tudi znatna skupna družbena sredstva. V dosedanjem razdobju je že dobila določene oblike, marsikaj pa je še ostalo obet in perspektiva, kot je ugotovila ob začetku šolskega leta tudi urednica TV šole tov. Weingerlova v svojem intervjuju za PD. Prav bi bilo, da bi postopoma slišali še druga mnenja in stališča iz spleta vseh tistih faktorjev, ki sem jih omenil spočetka. Gre torej tudi za boljšo medsebojno informiranost vseh zainteresiranih in sodelujočih.

Risto Rožek

PO KONGRESU INDOLOGOV V ZAGREBU

PRIZNANJE DELU Dr. KARLA GLASERJA

Pred 121 leti (3. februarja) se je rodil utemeljitelj slovenske indologije pravi avtor zgodovine slovenskega slovstva in prvi prevajalec Shakespeara dr. Karol Glaser.

Prvi kolokvij jugoslovanskih indologov, ki je bil 5., 6., in 7. decembra lani v Zagrebu — ko so odprli razstavo Jugoslovani in Indija — je priznal dr. Karlu Glaserju pomembno mesto med pionirji jugoslovanske indologije, izzvenel pa je tudi v zahtevo, naj se ponovno ovrednoti Glaserjevo delo in njegov pomen za slovensko kulturo.

Dr. Karol Glaser se je rodil 1845 v vasi Reka blizu Maribora kot sin kovača Franceta Glaserja in Ane, roj. Trstenjak. Gimnazijo je obiskoval v Mariboru. V gimnaziji in na univerzi je dobival štipendijo »Terezije Mägerle«, ki mu je omogočila temeljit in vsestranski študij. Študiral je slavistiko in klasično filologijo, vzhodne in zahodne evropske jezike. Ko je dobil l. 1883 ponovno dve leti državne štipendije, je promoviral pri slovitem indologu Buhlerju in postal prvi doktor sanskrta na Slovenskem. Kljub želji, da bi dobil stolico za sanskrt in indologijo na univerzi, mu to ni uspelo. Služboval je kot profesor na gimnazijah v Leobnu, Ptuju, Kranju, Weidnau, Trstu in (v pokoju) kot ravnatelj židovske gimnazije na Ogrskem brodu na Moravskem. Umrl je osamljen in pozabljen 18. junija 1913. leta v graški bolnišnici.

Na kratko bi takole označili Glaserjev lik: dejaven profesor, ki je poleg svojega uspešnega pedagoškega dela našel tudi čas za znanstveno delo. Postal je pionir kar na treh področjih: kot prevajalec sanskrta je osnoval Indijsko Talijo ter zaporedoma objavil prevode sanskrta, Kalidasove drame, Urvaši, Malavika in Agnimitra, Sakuantalo, epske indijske pripovedke, Damjantico žaluje za soprogom in odlomek iz Mahabharate, v nemščino pa je prvi prevedel iz sanskrta Parvatino ženitev. Njegova disertacija o igri Parvantina ženitev ter Indijski študent so dela, ki še vedno čakajo na oceno. Objavil je številne znanstvene razprave o indijski literaturi, verstvu, pravnih običajih, napisal razpravo o Kalidasi, budizmu, indijskemu panteizmu, starejši dobi indijskega slovstva, epskih in indijskih pripovedkah, komentarje k Rigvedam, poročila o indoloških kongresih itd. Najnovejše raziskave slovenskih indologov so zanesljivo pokazale, da je Glaser dobro poznal sanskrt, pokazale pa so tudi precejšnjo poetičnost prevodov.

Kot slovenist in slavist je napisal zelo obširno prvo zgodovino slovenskega slovstva (pisal jo je 15 let) v štirih zvezkih. Zgodovino je razdelil po velikih svetovnih dogodkih, napisal kulturnozgodovinske uvode in literarne preglede, pisatelje pa razvrstil okrog osrednje osebnosti ali vodilnega glasila. Dodal je tudi kratko vsebino romanov in dram, vpletel citate in pisma. V rokopisu je ostala prva slovenska antologija lirike, prevedena v nemščino, za katero je zbral vse že prevedene pesmi, ostalo pa je prevajal sam. Pripravil je še antologijo Aškerčevih pesmi in prvi na Slovenskem začel prevajati Shakespearjeve drame: Othela, Macbetha, Riharda II. Vesele žene Windsordske, Krotitev zle žene, Sen kresne noči, Kaj hočete. Morda so prav njegovi prevodi, ki so ostali v rokopisu, vzpodbudili Župančiča in Cankarja k prevajanju teh del, ki so izšla kmalu zatem. Prevedel pa je tudi razna jezikoslovna dela. Prevajal je iz španščine, litavščine, pahleva itd. Kot klasični filolog je pisal razprave o primerjalnem jezikoslovju, grškem, indogermanskem in španskem jeziku, pomemben pa je tudi kot primerjalni literarni zgodovinar.

Glaserjevo življenje je bilo precej nevsakdanje in izredno bogato. Pridnost in sposobnost sta mu zagotovili velik uspeh in priznanje v tujini, medtem ko so na Slovenskem njegova dela še vse premalo poznana. Naloga sedanje generacije indologov je, da jih pravično oceni.

M. Stante

Dr. Vid Pečjak: Poglavja iz psihologije

Slovenci imamo le malo del, ki bi obravnavala osnove obče psihologije. Knjiga s tem naslovom, ki jo je napisal nestor slovenskih psihologov univ. prof. dr. Mihajlo Rostohar, je brez dvoma prva te vrste na našem — na psihološki strokovni literaturi tako bornem knjižnem trgu. Zato smo se tembolj razveselili novega dela s tega področja, knjige univerzitetnega učitelja dr. Vida Pečjaka »Poglavja iz obče psihologije.«

Čeprav se je mladi znanstvenik omejil zgolj na posamezna poglavja, menimo, da nam pričujoča knjiga nudi mnogo več, kot to na videz obeta njen zadržani in skromni naslov, saj je avtor na 210 straneh v jasnem in klenem slogu obdelal tako rekoč vse gradivo, ki je potrebno za temeljit, čeprav zgolj elementaren vpogled v to vejo znanosti.

Po kratkem zgodovinskem uvodu nam pisec naniza celo vrsto najrazličnejših psiholoških pojavov, ki jih temeljito razloži in dokumentira z rezultati dobljenimi na podlagi ustreznih eksperimentov.

Strokovni tekst poživlja 43 tabel, 19 grafikonov in 59 slik, ki uspelo in duhovito ilustrirajo zgoščeno besedilo.

Posebna dragocenost knjige je v tem, da nam na zaključku posreduje kar 77 naslovov najnovejših strokovnih del, ki se jih je avtor posluževal pri pisanju svoje knjige.

Kot taka bo knjiga uspešno služila ne samo študentom psihologije, temveč tudi predavateljem tega predmeta na gimnazijah in učiteljiščih, kakor tudi vsakomur, ki ga zanimajo sodobni dosežki psihološke znanosti.

Mladi in obetajoči znanstvenik je knjigo posvetil svojemu dragemu učitelju, upokojenemu univ. prof. dr. Mihajlu Rostoharju, založila in izdala pa jo je Državna založba Slovenije v Ljubljani. Knjigo vsem prosvetnim delavcem toplo priporočamo.

Vojan Arhar

Jože Horvat — Jaki: Berač, 1965. (Iz monografije, ki jo je izdala Pomurska založba ČZP Pomurski tisk v Murski Soboti)

Nove knjige

Radakrišnan — »Indijska filozofija II«. Beograjska založba Nolit je ob koncu preteklega leta natisnila v zbirki Biblioteka savremene filozofije še drugo knjigo Sarvepalija Radakrišnana »Indijska filozofija«. Kot prva knjiga je tudi druga nastala v predvojnih dneh, ko je bila Indija še kolonija. Radakrišnan je kot izredno prodoren poznavalec indijske filozofije tudi v tej knjigi zelo zgoščeno, zahtevno in tudi primerjalno (npr. Kant, Bergson) zajel bogata, razvejana področja filozofije, ob tem pa ohranil vso potrebno objektivnost in proporcionalnost. Zaključna knjiga o indijski filozofiji je tem bolj pomembna kot avtentično, znanstveno pričevanje.

France Koblar — »Dvajset let slovenske drame II«. V enajstem zvezku zbirke Razprave in eseji je pri Slovenski matici izšla druga knjiga Koblarjeve knjige »Dvajset let slovenske drame«. Novoizšla knjiga obsega obdobje od 1930 do 1939 in odraza dvojno podobo: z ene strani težnjo po vsebinski in estetski tehtnosti v kulturi dramskih uprizoritev, po drugi plati po lahkotni zabavnosti. Gotovo je posredi tudi neugodni čas, ki v družbeno in ideološko nemirnih časih ne dopušča svobodne kreativnosti, ko se stopnjujejo diktatorske omejitve, nacionalistične težnje velesrbske buržoazije, čemur vse bolj nasprotujejo napredne sile s socialnim in socialističnim programom. Te prepletajoče, ravnorodne silnice se odražajo tudi v umetniškem življenju, prav tako gledališkem. Pod vplivom naprednih sil tudi osrednji gledališki hram vse izraziteje odraža svoj čas, duhovni nemir, in se socializira. Gospodarski pretres okoli 1933—1935 je očitno prizadel tudi Dramo; tedaj so pač uvrščali na program podpovprečna dela, boreč se za obstoj. France Koblar v svojem tehtnem delu ni mogel vključiti vseh gledaliških uprizoritev, kar bi sicer povečalo obseg knjig, a je vseeno obžalovati to dejstvo, čeravno gre pri izpuščanju za molopomembna tuja, a menda tudi domača dela. Koblarjevo poglobljeno in kritično delo ostane tudi v taki obliki zelo dragocen pomnik gledališke omike našega osrednjega gledališča. Mnoge fotografije dajejo barvitost in dokumentarno ilustracijo besedilu.

Tone Pavček — »Ujeti ocean«. Založba Lipa v Kopru je z novo pesniško zbirko Toneta Pavčka »Ujeti ocean« ustregla ljubiteljem vezane besede. Od »Pesmih štirih«, ki pomeni tako za Pavčka kot za ostalo trojico prvo afirmacijo, v razvoju povojne lirike pa ob zbirki Ade Škerl določeno prelomnico, do »Ujetega oceana« ni le očitna časovna razdalja, marveč tudi vidni slogovni in metrični premiki; te se da razpoznati že ob površni primerjavi, čeravno ne gre za globalni prelom z dosedanjim načinom pesniškega izpovedovanja nasprotno: Pavček je ostal zvest motiviki, ki mu je blizu, tudi formalni elementi koreninijo v prvotni osnovi, le da so obogateni, metaforično bolj slikovito, metrično bolj razgibani, pevni. Štirje cikliusi — Spomin na zemljo, Morje, Gluhonem, Ujetost — so dovolj ubrano strnjeni, v nekem smislu tematični. Eksistencialna vprašanja bivanja so zdaj meditativno razpoloženjsko ubrana, zdaj miselno podčrtana, preveva pa jih trpko spoznavno občutje, vendar ni moč govoriti o resignaciji. Čas enkratnega bivanja je z izkustvom osebnega življenjskega spoznavanja v Pavčkovih pesmih nedeljivo vezan z različno niansirana doživetja z različno težo.

Cesare Pavese »Lepo poletje«. — Cankarjeva založba je natisnila tri kratke romane — »Lepo poletje«, »Vrag na gričih«, »Ženske med seboj« — pod skupnim naslovom po prvem delu. Pavese, pred petnajstimi leti umrli književnik, je zavzemal eno najvidnejših mest v sodobni italijanski literaturi. Izhajajoč iz meščanske družine, živeč v velemestnem ritmu, se tudi kot pisatelj nenehno povrača v ta svet, iščoč človeka in človečnost pod lupino zunanjih dogajanj in izgledov. Bil je eden prvih, ki so vnesli napredne ideje v italijansko književnost nove dobe, zato so ga oblasti obsodile 1936 na večletno konfinacijo v Kalabriji.

Pisatelj je napravil samomor nekaj tednov potlej, ko je prejel nagrado Strega. Pričel je kot pesnik, izoblikoval se je kot pripovednik modernega kova. Prevedeni kratki romani dajejo pronicljivo psihološko sliko ljudi; pisatelj je opustil klasično fabuliranje in marsikje daje zgolj nujni zunanji okvir, bistveno pa se mu razkrivajo ljudje v razpoloženjih, čustvovanjih in miselnih pregibih — torej dinamična introspekcija. Močni liki, pa tudi po obsegu jim je posvetil večidel posameznih »zgodb«, so ženske osebe. Pavese je zelo daleč od tipizacije, vsaka oseba živi lastni svet v sklopu splošnega. Erotika mu je elementarna sila, ki jo ne predimenzionira; prav naravno zaznavanje in gledanje na ljubezen kot življenjsko nujo nudi Paveseju obilo neprisiljenih možnosti, da izrazi raznotere nianse in raznolike poglede izkustvene narave v mejah realnega. Če se ponudi primerjava — Moravia je v tem pogledu suh epik erotike, Pavese tankočuten lirik, mnogo bolj pronicljiv, nikoli senzacionalen. Bržčas je tudi zato doživel sorazmerno kasno priznanja izven domovine.

‚Sodobna družina in vzgoja‘

To je naslov skoraj 150 strani obsegajoče knjižice, ki se je pred kratkim pojavila na našem knjižnem trgu. Izdala jo je Zveza delavskih univerz Slovenije.

Namen knjižice je vsaj delno zapolniti vrzel, ki obstaja v naši — ne preveč bogati — pedagoški literaturi, posebno še s področja obravnavanja družine in družinske vzgoje.

Knjižica ima 5 povsem samostojnih, dasi po problematiki med seboj močno sorodnih poglavij. Ta so:

— Spremembe v sodobni družbi in vzgoja otrok (dr. Franc Pediček)

— Družinska vzgoja v naši družbi (dr. Milica Bergant)

— Metode družinske vzgoje (dr. Milica Bergant)

— Družina in njene vzgojne naloge (dr. Stanko Gogala)

— Izobraževanje staršev (Jože Valentinčič)

Dragocenost knjižice je v tem, da je v njej, ob skupnem prizadevanju sodelujočih avtorjev, uspelo v sorazmerno neobsežnem besedilu plastično prikazati problemsko podobo današnjega časa in z njim združene zunanje in notranje spremembe v sodobni družini, kot tudi vlogo, možnosti in metode današnje družinske vzgoje.

Osnovna misel, ki kot rdeča nit vodi skozi vsa poglavja, je, da napredujoča civilizacija in rastoči kulturni napredek naravnost silita starše, naj se za uspešnejše vzgajanje lastnih otrok seznanijo vsaj z osnovnimi pedagoško-psihološkimi poglavji s področja družinske vzgoje, saj se jim ta, zaradi vse večje zahtevnosti in kompliciranosti, nemalokrat izmuzne iz čuječih rok.

Družba ima dovolj možnosti, da lahko vsaki družini v vzgojnem pogledu učinkovito pomaga. Ena izmed takih oblik je tudi šola za starše. Osnutek okvirnega programa vsebine predavanj za starše vsebuje tudi naša knjižica, ki v njem zajema tako rekoč celokupen bio-psiho-socialen razvoj mladega bitja od predporodne dobe do mladeništva. Knjižico zaključuje obširen seznam novejših člankov, razprav, vidnejših revij in pomembnejših knjig s pedagoškega področja in sorodnih torišč, kar predstavlja skrbno izbrano literaturo za pedagoško samoizpopolnjevanje, kakor tudi za solidno pripravo na ustrezna predavanja širšemu krogu zainteresiranih poslušalcev.

Menimo, da bi moral po navidezno skromni, vsebinsko pa dokaj bogati knjižici seči vsak poklicni pedagog in vsak socialni delavec, k razmišljanju pa bo spodbudila tudi naše starše, katerim je — bolj ali manj direktno — v prvi vrsti tudi namenjena. (Knjižico lahko naročite na naslov: ZDLU Slovenije, Ljubljana, Dalmatinova 4.)

VIATOR

(Nanadljevanje s 4. strani)

tudi za šolo, v kakšnem obsegu in od kdaj naprej uvaja mladi rod v samoupravljanje na tistih področjih, v katerih pokaže svoj interes in svojo aktivnost. Na ta način bo možno spoznavati, kakšne cilje si postavlja mladina, kako se opredeljuje in kakšne odnose vzpostavlja, skratka, koliko dobrega ali slabega skuša prevzemati od odraslih in uveljavljati v svojem delu. Tako bomo ob spremljanju njenega dela spoznavali vire in vplive, katerim so podvrženi, jih krepili, če so pozitivni, in argumentirano zavračali, če izkrivljajo in pačijo naše družbene cilje.

Seveda pa je za takšno delo nujno poznati gibanja, stremljenja, načine dela in življenja delavcev z drugih delovnih področij. Pedagoški delavci ne morejo in, če želijo dobro opravljati svoje poslanstvo, ne smejo biti zaprti sami vase, v lastne delovne kolektive in v svoje zavode. Marsikdo bo morda očital, da že ob itak obsežnem delovnem področju nalagamo neke nove dolžnosti pedagoškim delavcem, ne da bi pomislili na strukturo, na dejstvo, da 80 in več odstotkov vseh pedagoških delavcev predstavljajo žene, ki so v večini gospodinje in matere, torej tudi vzgojiteljice svojih otrok. Toda prav zato, ker v veliki večini živijo v družbenih skupnostih z možmi, ki so zaposleni in življenjsko zainteresirani na drugih delovnih področjih, se lahko seznanijo z marsičem, kar jim koristi pri šolskem delu. Izobraževanje in vzgoja lastnih otrok — prav tem pa nihče drug ne more želeti boljše za bodočnost kot lastne matere — in smiselno vključevanje izobrazbene in vzgojne vsebine iz neposrednega življenja so nenadomestljivo dopolnilo programiranemu šolskemu delu.

Le tako bo osnovna šola zadostila zahtevam družbe, ki so zgoščene v drugem členu zakona o osnovni šoli in ki med drugim poudarjajo, da »osnovna šola uvaja učence v spoznavanju odnosov med ljudmi v socialistični družbi in jih navaja na ustrezno ravnanje« in da »razvija v učencih moralna svojstva njihovega značaja ter sposobnost moralnega presojanja in kritičnega ocenjevanja odnosov med ljudmi, oblikuje v učencih čut enakopravnosti med spoloma v družini in družbi, razvija v njih zavest družbene odgovornosti in spoštovanja družbenega premoženja«.

Torej: kdor naj bi navajal mladino na kritično ocenjevanje odnosov med ljudmi, mora biti sam sposoben presojati in kritično ocenjevati družbena dogajanja, obenem pa biti toliko pogumen, da svoje ugotovitve tudi javno pove. Tudi od tega bo odvisna družbena vrednost in cena pedagoškega dela.

Ivan Berce

Knjige za mladino

Nada Kraigher: Nina na Cejlonu

Lepa oprema in privlačen naslov pritegneta človekovo zanimanje za to knjigo (Nada Kraigher Nina na Cejlonu; potopis za otroke; Mladinska knjiga 1965). Ko odpreš naslovno stran in opaziš pod naslovom še »potopis za otroke«, se že prav razveseliš, zakaj leposlovnih knjig, ki bi govorile o Cejlonu, pač ne najdeš hitro v slovenščini, potopisa pa še celo ne. In potem prve strani živahnega kramljanja med odraslo žensko in deklico Nino. Gostobesedni duhoviti odgovori na gostobesedna otroška vprašanja. Prav prijetno branje, toda...

Toda počasi se utrudiš, zanimanje popušča in nevztrajneži lahko celo omagajo. Saj res, da je pripovedni prijem zanimiv, a vsebina postaja neorganizirana — pač kramljanje, žensko, gostobesedno. Saj res, da zveš nekaj o življenju na cejlonski ulici, o džungli, o oblačilih in jedeh, običajih, vremenu... Med vse to pa so pomešane pripovedke, bajke, pravljice, legende.

Toda kakšen je končni učinek? Ali zveš dovolj o Cejlonu, ali ni vse skupaj kljub gostobesednosti nekam površno? Ali lahko ta, sicer zanimiv, pripovedni prijem (avtorica pripoveduje o Nini, kako bi se ta — Nina torej — obnašala, če bi prišla k avtorici na obisk, ko je bila na Cejlonu) nudi dovolj možnosti za kvalitetno mladinsko pisanje, ki mora vsebovati tudi kanček napetosti? Sicer pa prične s takim pripovedovanjem šele blizu polovice knjige in je knjiga tudi v tem neenotna.

Predvsem si nisem na jasnem z Nino. Po eni strani ji šele izpadajo zobje, mlečni seveda, in je njeno pripovedovanje in povpraševanje temu primerno, po drugi strani pa že ve za demone, Budo, rikše, oceane... Včasih govori kot pravičudežni otrok, včasih kot navadna bistra deklica. Poleg tega so njena vprašanja včasih nujno nenaravna, če hoče avtorica s tem prijemom povedati vse, kar želi. Tudi pripovedovalka govori neenotno. Včasih ji pripoved res lepo in duhovito steče, a že čez nekaj trenutkov meditira o velikih rečeh prav tako mimogrede in površno (posebej na koncu), ali pa v svoji gostobesednosti zapiše reči, ki niso potrebne. (V stilu: »Trg svetega Petra je natačno grajen, da ga še danes vsakdo občuduje. To pa čisto zares.«)

Morda je površnost in nepopolnost občutila avtorica sama, ker je na koncu spregovorila (tudi nekoliko prisiljeno) še o geografskih podatkih Cejlona. Menim tudi, da ni bilo potrebe pisati ob koncu še na hitro o Indiji, Pakistanu, verah in religiji, Marxu, pesniku Tagoreju. Saj ne kaže preveč nergati nad knjigo, ki je vendar redkost. Tudi ni res, da si želim kakega starodavnega potopisa z nujnim kronološkim redom; tudi ne vzdihujem po Erjavcu. Res pa je, da dvomim (nekateri redki mladi bralci na šoli so mi to že potrdili), da bo lahko ta potopis z nekaterimi odtenki aristokratstva nudil odraslim in pa mlajšim bralcem zaokroženo podobo tega zanimivega otoka. Zakaj res je, da knjiga nima prave hrbtenice, duhovitost kramljanja in gostobesednost pa postajata od strani do strani vedno manj stil in vedno bolj manira. Škoda, saj so izvirni potopisi z izvirnim ustvarjalnim prijemom redki, prav zaradi tega pa tudi pričujočega ne kaže prestrogo soditi ali odkloniti, kljub napakam.

Tone Partljič

Pri Državni založbi Slovenije

SO IZŠLI

RAČUNSKI LISTKI

za dodatno pomoč pri pouku matematike v osnovni šoli. Pripravljeno je gradivo za šesti, sedmi in osmi razred, na trgu pa je že del učne snovi za sedmi razred (Številski izrazi).

Računske listke je mogoče uporabljati pri rednem šolskem delu, zlasti pri ponavljanju, pri delu v krožkih, pa tudi doma pri utrjevanju. Ti listki mnogo pomagajo pri krepitvi samostojnosti in spodbujajo aktivnost učencev.

Kolekcija stane 700 starih dinarjev.

ŠOLSTVO PO SVETU — V SLIKI IN BESEDI

V prejšnjem šolskem letu je bilo v neki angleški osnovni šoli 65 % otrok emigrantov in od tega večina sploh ni govorila angleško. So različnih starosti in prihajajo v vse razrede osnovnih šol. Nekatere kar vključijo v redno šolo, za druge pa imajo posebne razrede. Čim mlajši je otrok, tem prej ga vključijo v redno šolo. Na sliki: trije Grki, deček iz Jamaike, Italijanček, deček iz Zahodne Indije in Turčije

Šolska telovadba je včasih pomenila samo obvezno šolsko uro. Vaje so bile stalne in stare, odvisne tudi od letnih časov. Isto trpljenje je šolska telovadba pomenila tudi telovadnim učiteljem. Nekateri trpijo še danes, kajti med njimi je še vedno nekaj nešportnih tipov. (Tako pravijo v Angliji, od koder je tudi gornji posnetek plezalne vaje v neki šoli v Birminghamu)

Uredništvo mladinske barvne revije Pionir obvešča

V dveh letih smo pridobili 20.000 novih naročnikov. Ob drugi številki letošnjega letnika smo naklado povečali od 25.000 na 30.000 izvodov. Za naročnike in poverjenike smo ob 20-letnici izhajanja revije razpisali 489 lepih nagrad.

Še vedno se lahko naročite na letošnji letnik. Upoštevali vas bomo pri nagradnem žrebanju.

Žrebanje bo aprila v prostorih založbe Mladinska knjiga v Ljubljani. Nagrade smo hoteli izžrebati že lani v novembru, svoj namen pa smo morali opustiti, ker se je število naročnikov bolj povečalo, kot smo pričakovali. Prva številka je razprodana, druge številke pa so še v zalogi.

Pri nagradah bomo upoštevali vse naše stare in nove naročnike, tudi tiste, ki se bodo naročili najkasneje do 5. aprila letos.

Nagrade so med drugim tele: fotoaparat, Pionir-mikroskop, Elektro-pionir, nalivna peresa, kotalke, knjige, tempera barvice, rezbarsko orodje, perjanice, žoge, družabne igre.

Vsi tovariši učitelji, profesorji in drugi, ki skrbe za širjenje našega lista, so zelo prizadevni, zato dovolite, da se jim, posebno letos, ko smo imeli težave, na tem mestu javno zahvalimo.

Za tiste tovarišice in tovariše, ki so pri svojem delu imeli največ uspeha, pa smo pripravili enodnevni izlet v Avstrijo.

Imena nagrajencev bomo objavili v Prosvetnem delavcu in reviji Pionir. Prosimo vas, da priložite morebitnemu novemu skupinskemu naročilu še seznam novih naročnikov.

KOMPAS OBVESCA

— CARIGRAD in SOFIJA — 9-dnevno avtobusno potovanje koncem junija z zanimivimi krajšimi izleti — na Črno morje, s parnikom na Prinčevo otočje, v azijski del mesta Skutari;

— AZURNA OBALA, Chamonix, Aosta — 6-dnevno avtobusno potovanje v aprilu z ogledom svetovnoznanih letovišč Azurne obale, francoskih planin pod Montblancom, najlepše italijanske doline in severnoitalijanskih velemest;

— BOLOGNA — 4-dnevno avtobusno potovanje za obisk mednarodne razstave knjig predšolske in šolske mladine — ogled najstarejše evropske knjižnice.

V vseh poslovalnicah KOMPASA lahko dobite programe strokovnih in turističnih potovanj.

AVTO-HOTELI

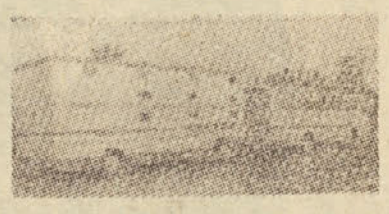

V Angliji je ETA (Educational Travel Association) že od l. 1928 znana organizacija, ki organizira šolske izlete, s katerimi koli prevoznimi sredstvi ali pa tudi z lastnimi avto-hoteli, ki imajo po 36 ležišč s prvovrstno opremo. V njih je tudi dovolj prostora za garderobo. Avto-hotel je elektrificiran in ima kuhinjo in toaletne prostore. Za šol. leto 1965/66 so predvideni izleti v razne dežele, tudi v Jugoslavijo. Na vsakih 10 udeležencev gre lahko eden zastonj.

ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA
Ljubljana, Titova 3

Kot vsako leto, bodo tudi v letu 1966
V ELITNI ZBIRKI LEVSTIKOV HRAM
izšle štiri obsežne knjige.

Letošnji izbor prinaša tri avtorje:

ALEKSEJ TOLSTOJ:
PETER VELIKI I. in II. del
Delo ni samo biografija tega neutrudnega ruskega reformatorja, ampak tudi zgodovina ruske države, ki je za časa njegovega vladanja postala vodilna sila v severni Evropi.

FRANTIŠEK KOŽIK:
NAJVEČJI PIEROT
Roman sodobnega češkega pisatelja je zgodba o najpopularnejšem igralcu francoske mimične igre v prvi polovici 19. stoletja — Janu Kasparu Debureauju in o njegovi umetniški poti iz trpljenja in siromaščine.

BRUNO APITZ:
GOLI MED VOLKOVI
V strašnem taborišču Buchenwaldu se dva meseca pred osvoboditvijo pripravlja organiziran upor. Neobogljeno židovsko detece, ki ga neki interniranec v kovčku pritihotapi v taborišče, zaplete problem. Treba se je odločiti: ali postaviti na kocko uspeh akcije ali izročiti otroka gestapu. Zmaga človečnost, čeprav terja usmiljenje težke žrtve.

Letna naročnina zbirke vezane v platno je 140 N. din, vezane v polusnje 180 N. din. Prva knjiga bo izšla v aprilu.

Posamezne knjige bodo v prodaji znatno dražje.
Na zbirko se lahko naročite v vseh knjigarnah, pri zastopnikih ali v prodajnem oddelku založbe
Mladinska knjiga, Ljubljana, Titova 4

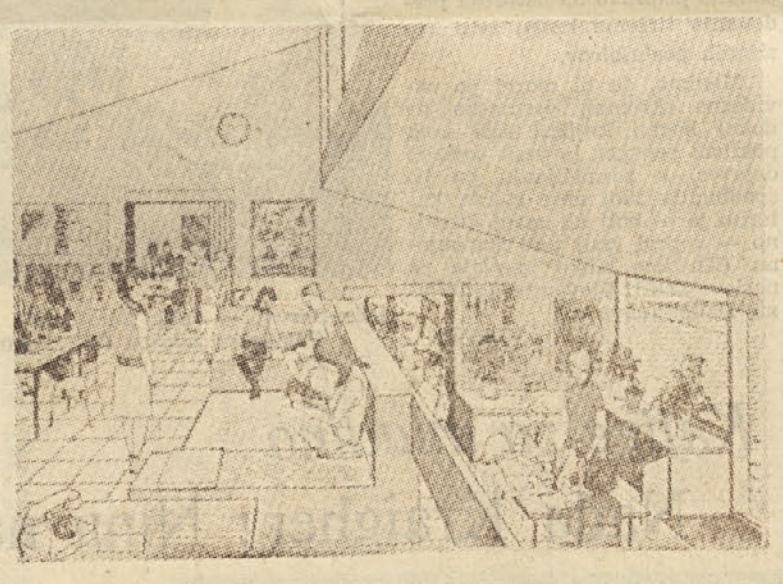

Poskusna šola v nadstropjih

V Islingtonu v Angliji bodo aprila prihodnje leto začeli graditi eksperimentalno osnovno šolo. Otroci bodo prihajali v vstopni razred ali celodnevno ali samo delno in vstop v šolo ne bo več vezan na njihov 5. rojstni dan. Namestili jih bodo v dve starostni skupini, ki bosta delali skupaj. Na ta način, upajo, da bo postal prehod od nižjih razredov v višji lažji. Razred oz. šola bo trinadstropna in gornje nadstropje bo za resnejše, tiho delo, spodnje pa za praktična, hrupna dela. V gornjem nadstropju bodo učni kotički, kjer bodo otroci, ki potrebujejo posebno pozornost, pod nadzorstvom vzgojiteljev. Iz teh kotičkov bo učitelj lahko nadzoroval ostali del razreda. Gornji in spodnji prostori bodo povezani s stopnicami, kjer bodo otroci lahko sedeli in opazovali, kaj se dogaja spodaj. Spodnji prostor bo prehajal direktno v odprti prostor. Pod zgornjim nadstropjem pa bo jedilnica, oblačilnica in sanitarije. Šola bo sprejela 320 učencev, vsak trakt bo imel po dva razreda s 40 učenci. Šola bo dograjena septembra 1967 in celotni stroški bodo znašali 144.200 funtov (okrog 43 milijonov starih dinarjev).

Duševno zaostalim otrokom posvečajo v Angliji vso pozornost, zlasti imajo veliko ur telesne vzgoje. Učijo jih tudi plavanja. — Pa tudi v Rusiji se zelo zavzemajo za duševno zaostale otroke. Učitelje posebej pripravljajo za take šole, tudi plače imajo višje. Posebno težke primere (idiote) v posebnih zavodih usposobijo za kakšno koristno delo in ni nobenega problema o njihovi bodoči zaposlitvi

PROSVETNI DELAVEC

List izdaja republiški odbor sindikata delavcev družbenih dejavnosti Slovenije — Izide štirinajstnevno med šolskim letom — Ureja uredniški odbor — Odgovorni urednik Drago Ham — Naslov uredništva: Ljubljana, Kopitarjeva 2, telefon 313-722, int. 363 — Naslov uprave: Ljubljana, Nazorjeva 1, telefon 22-284 — Poštni predal 355-VII — Letna naročnina za posameznike 1.000 din (10 ND), za šole in ustanove 2.000 din (20 ND) — Številka tek. računa 503-8-16 — Tisk ČZP »Ljudska pravica«

V kemijskem laboratoriju neke ganske šole